

Ondersteuning bij actualisatie Regio- en Stadsvisie Venlo

Eindrapportage

Sergej Bulterman (Bureon)
Gilbert Bal (Roots Beleidsadvies)

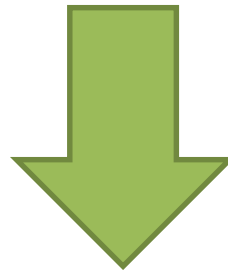
28 juni 2018

Inhoud

1. Doelstelling en afbakening
2. Aanpak en leeswijzer
3. Synthese – belangrijkste bevindingen ‘overall’
4. Belangrijkste bevindingen per thema
  - Ruimtelijk vestigingsklimaat inwoners en bedrijven
  - Energie, duurzaamheid en klimaat
  - Kennis, arbeidsmarkt en onderwijs
  - Innovatie, ondernemerschap, verdienmodellen
  - Samenleving en vitale gemeenschappen
5. Bijlagen
  - Samenvatting thema’s ‘Boeien en binden’
  - Overzicht van gebruikte bronnen

1. Doelstelling en afbakening

- Toetsen relevantie inhoud Regio Venlo-visie
- Bewijslast en onderbouwing leveren voor een inhoudelijk gelegitimeerd nieuw programma voor de Regio Venlo

- Feitenmunitie voor de visie, geen uitgewerkt advies over het te volgen beleid en de programmatische uitwerking daarvan

2. Aanpak en leeswijzer

- Uitvoering analyses – fase 1
  - Verzameling bronnen
  - Toetsing strategische visie Regio Venlo 2012
  - Groeperen van bevindingen naar afgestemde vijf thema's
  - Rapportage per thema met daarbij als hoofdvragen:
    - Wat zegt de regiovisie?
    - Wat is nog steeds actueel?
    - Wat is (sinds 2012) veranderd?
- Bronvermelding m.b.v. voetnoten, overzicht van bronnen te vinden in bijlagen

3. Synthese

belangrijkste bevindingen 'overall'

- **'Boeien en binden', 'vitale gemeenschappen' en 'innoveren en vermarkten' lijken nog steeds de logische hoofdopgaven**
- **Het 'niet neerleggen bij de situatie' maar 'onverminderd ambitieuze' beleid van de regio lijkt haar vruchten af te werpen**
  - Regio slaagt er steeds beter in jongeren te binden, bevolkingskrimp vertraagt
  - Het opleidingsaanbod is vergroot, het aantal studenten toegenomen en het opleidingsniveau gestegen
  - Grote uitgifte van bedrijventerreinen en veel nieuwe vestigers (vooral in logistieke sector)
  - Brede stijging van arbeidsproductiviteit in de regionale economie
- **Ten opzichte van 2012 wel een aantal wijzigingen:**
  - Verschillen stad en land worden wellicht nog groter dan gedacht
  - C2C-propositie dient als gevolg van maatschappelijke trends te worden verbreed
  - Meer aandacht voor energieverbruik en waterkwaliteit lijkt nodig
  - Specifieke knelpunten op het vlak van arbeidsmarkt, bereikbaarheid en organiserend vermogen kunnen groei van belangrijkste economische clusters beperken
  - Verder concretiseren/laden 'vitale gemeenschappen' lijkt nodig t.b.v. beleidsvertaling

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Ruimtelijk vestigingsklimaat *inwoners*

Wat zegt de regiovisie?

1. Algemeen ruimtelijk–functioneel karakter gedomineerd door een harde/economische oost–west as en een zachte/verblijfsmilieu–geënte noord–zuid as
2. Vasthouden van jongeren en studenten na hun studie in een krimpende ‘greyport’
3. Centrumstad Venlo als plek voor creatieven en studenten en als cultureel centrum
4. Groeiende groep kenniswerkers woont in de regio en meer zich vestigende gezinnen
5. Transformatie woningvoorraad via inbreiding en functieverandering, boven uitbreiding
6. Succesvolle regio op het gebied van veiligheid en de openbare ruimte
7. Kwalitatief aantrekkelijk buitengebied met natuurkwaliteiten
8. Groot belang van verbindingen/onderlinge verbondenheid via slimme ICT–toepassingen
9. Fijnmazig (en ook grensoverschrijdend) regionaal openbaar vervoer

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Ruimtelijk vestigingsklimaat *inwoners*

Belangrijkste bevindingen

- 1. Dominantie assen-structuur blijft, met nadruk op Venlo als economisch knooppunt**
  - Capaciteit oost-westas bijna volledig benut ^{69,70}
  - Groei verkeersintensiteit A73 doet niet onder voor de A67 ²⁴
  - Sterke groei treinverkeer Nijmegen–Roermond (nu en verwacht) ^{20,36}
  - Sterke groei binnenvaart Maas (verwacht), o.a. door terminals ⁸¹
- 2. Vasthouden van jongeren en studenten van belang**
  - Groeiende krapte op de arbeidsmarkt (zie thema 3)
  - Migratie is (tot 2016) volledig gedragen door buitenlandse migratie ¹⁷
  - Negatief migratiesaldo 17–22-jarigen in periode 2014–2016 slinkt, in Venlo bijna 0 ^{17,30}
- 3. Venlo wellicht beter/sneller een studentenstad dan stad van creatieven**
  - Forse groei aantal studentenhuishoudens (w.v. de helft buiten gem. Venlo) ¹⁵
  - Venlo concurreert succesvol met de omliggende kleinere steden Weert, Roermond en Helmond. Dit ondersteunt continuering van het studentenstadbeleid ¹⁵
  - Aandeel werkzame creatieven in N-Limburg blijvend lager dan landelijk en stijgt niet ²²
  - (Beneden)gemiddeld bezoekgedrag (podium)kunsten en cultuur; beperkte centrumfunctie Venlo ^{71,109}

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Ruimtelijk vestigingsklimaat *inwoners*

4. Kenniswerkers en gezinnen blijken lastig te werven

- Laag % kenniswerkers in beroepsbevolking, bij stijgende vraag regionaal bedrijfsleven (zie ook thema 4) ²²
- Vooralsnog geen positief binnenlands migratiesaldo voor gezinnen in Venlo ³⁰

5. Kwalitatieve opgaven woningmarkt domineren, maar enige nuancering gewenst

- Bevolkingskrimp vertraagt, dus woningvoorraad niet te snel inkrimpen ⁷⁴
- Er zijn kwantitatieve opgaven t.a.v. studenten, arbeidsmigranten, kenniswerkers ^{4,34}
- Krapte op de regionale woningmarkt neemt weer fors toe ⁵⁹

6. Veiligheidsopgave richt zich grotendeels op Venlo

- Venlo: laag gevoel van veiligheid en hoge criminaliteitscijfers ²⁹
- Veiligheid volgens inwoners de hoogste prioriteit, gevolgd door verkeersveiligheid ¹⁰
- Zie voor gedrag bevolking thema ‘Samenleving en vitale gemeenschappen’

7. Natuur en landschap

- Van groot belang als prominente ‘amenities’ om te boeien en te binden ¹
- Natuur & groen als belangrijk (4de) thema voor de bevolking Venlo e.o. ¹⁰
- Op gespannen voet met economische belangen: logistieke hotspot, agrarische sector

4. Belangrijkste bevindingen per thema

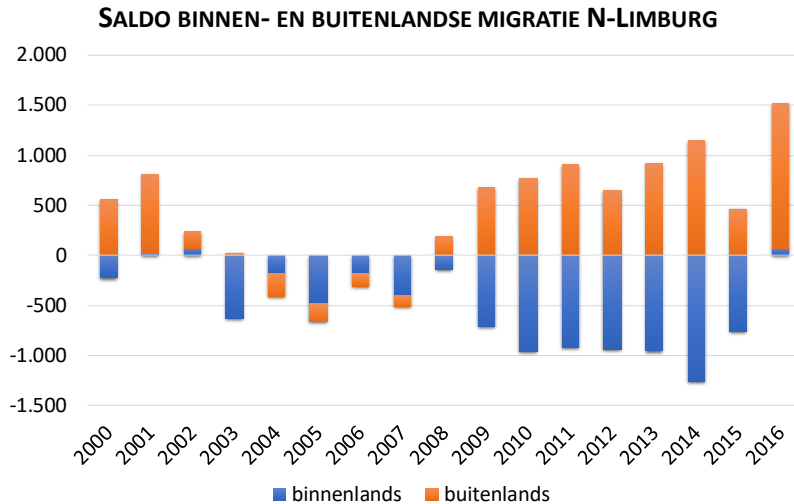
Ruimtelijk vestigingsklimaat *inwoners*

8. **Verbondenheid via slimme ICT-toepassingen nóg relevanter én betrekkelijker tegelijk**
  - Glasvezel fors doorgedrongen in Horst a/d Maas en Peel en Maas, elders nauwelijks ¹¹⁷
  - Dilemma tussen investeren in glasvezel en wachten op 5G
  - Noodzakelijke vestigingsvoorwaarde Smart Industry en kenniseconomie ⁶²
  - Geen zaligmakende oplossing voor bereikbaarheid doelgroepen in kernen en druk op zorgsector ⁶²

9. **Regionaal openbaar vervoer: houdbaarheid betwijfeld en behoud ervan vereist**
  - Frequentie (bus)streekvervoer ligt rond het Nederlands gemiddelde, wat hoog is in relatie tot de bevolkingsdichtheid (die is 2 keer lager dan landelijk) ³⁵
  - Het grensoverschrijdende OV is beperkt tot de buslijnen Venlo–Kaldenkirchen en Venlo–Heroningen–Vluyn en een stoptreinverbinding Venlo—Kaldenkirchen–Hamm; upgrading van de spoorverbinding tot intercity-verbinding is een langdurig aandachtspunt ⁸⁰
  - Economisch draagvlak vermindert wegens verdere krimp kernen ¹⁷
  - Forse afstand tot niet-dagelijkse voorzieningen (theater, bioscoop, zwembad) in aantal kleinere kernen ²³
    - Voor grote groepen mensen in kernen is teruglopend aanbod geen groter probleem geworden ¹¹²
    - Wel voor minder mobiele doelgroepen: bij ouderen staat de beschikbaarheid van ouderenvoorzieningen in de top drie van aandachtspunten in het lokale leefklimaat in Venlo e.o. ¹⁰

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Ruimtelijk vestigingsklimaat *inwoners*

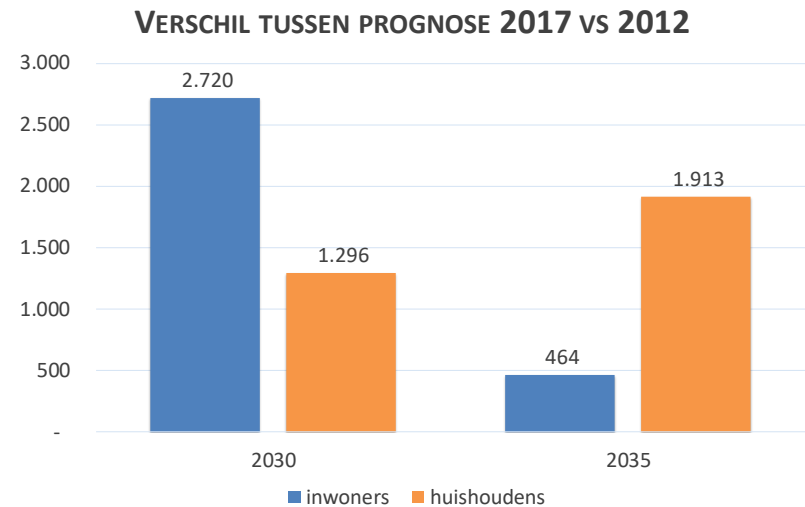
Ondersteunende figuren analyse (1)

Bron: CBS (2017), Bevolkingsstatistiek

→ *In vijf jaar tijd is de bevolkingsprognose voor N-Limburg flink opwaarts bijgesteld. De bevolkingskrimp vertraagt tot na 2035 en die van huishoudens nog langer. Oorzaak: hoger aantal 20-40 jarigen en 60+ers.*

← *Tot de crisis had N-Limburg nog een beperkt binnenlands vertrekoverschot. Sindsdien is dat overschot fors gegroeid en het buitenlands vestigingsoverschot eveneens.*

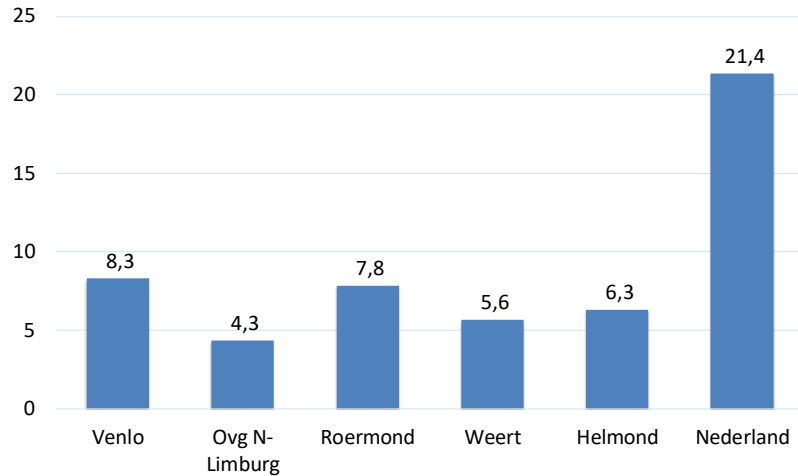
Bron: Neimed (2017), Prognoff 2017 en 2012

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Ruimtelijk vestigingsklimaat *inwoners*

Ondersteunende figuren analyse (2)

UITWONENDE STUDENTEN PER 1.000 INWONERS (2017)

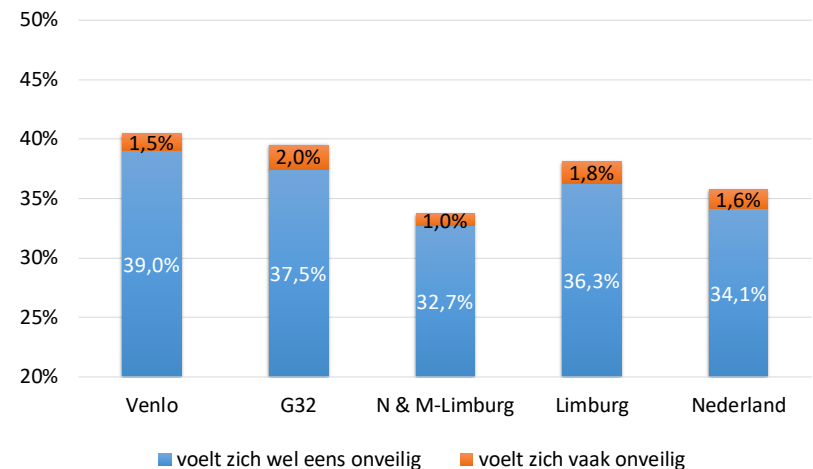

Bron: CBS (2017), Bevolkingsstatistiek

Het gevoel van onveiligheid is in Venlo groter dan gemiddeld in Nederland en ook relatief hoog in verhouding tot die in andere grote gemeenten.

← *Het aantal uitwonende studenten in Venlo ligt hoger dan in andere grotere gemeenten in de omtrek. Blijft (nog) wel ver achter bij het Nederlands gemiddelde (vanwege hoge uitslagen in grote universiteitssteden).*

% BEVOLKING DAT ZICH ONVEILIG VOELT (2017)

Bron: CBS (2017), Veiligheidsmonitor

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Ruimtelijk vestigingsklimaat *bedrijven*

Wat zegt de regiovisie?

1. Fysiek reizen en de bereikbaarheid van banen is verder toegenomen
2. Dankzij de initiatieven die volgden op de Floriade en een selectief vestigingsbeleid zijn kennisinstituten en ondernemers geïnteresseerd om zich in de regio te vestigen

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Ruimtelijk vestigingsklimaat *bedrijven*

Belangrijkste bevindingen

1. Mobiliteit en het aantal bereikbare banen is inderdaad toegenomen

- Gebruik van hoofd- en onderliggende infrastructuur is toegenomen ^{20,24,70}
- Qua bereikbaarheid van banen scoort Venlo laag t.o.v. andere steden ³, vooral vanwege grensligging ^{1,11}; ten opzichte van andere grenssteden scoort Venlo relatief goed ³
- Integratie van arbeidsmarkten kan aantrekkingskracht grensregio (verder) versterken ^{1,11}

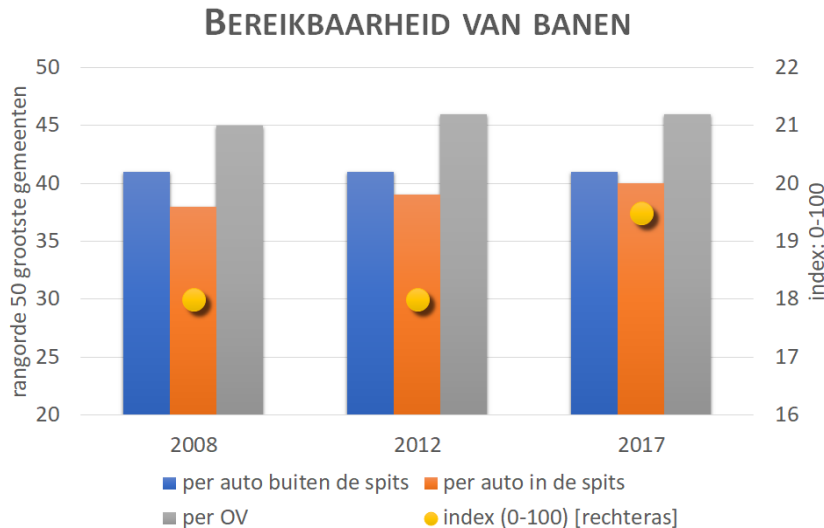
2. Regio heeft kennisinstututen en (internationale) bedrijven aan zich gebonden

- Ook in crisistijd veel uitgifte van bedrijventerrein: sinds 2014 gemiddeld 57 ha per jaar! ⁹¹
- Veel nieuwe vestigers: (inter)nationale bedrijven, vooral ook in de logistieke sector (w.o. DB Schenker, VidaXL, Groep Heylen, Prologis), maar ook kennisinstututen (HAS, UM) ^{78,91}
- Regionaal bedrijfsleven zet soms vraagtekens bij 'selectief' vestigingsbeleid ⁹, regionale bedrijventerreinenvisie met dynamisch voorraadbeheer brengt dit in elk geval dichterbij ¹⁰¹
- Situatie op regionale kantorenmarkt vraagt om interventies, ook hiervoor inmiddels regionale visie beschikbaar ^{90,102}

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Ruimtelijk vestigingsklimaat *bedrijven*

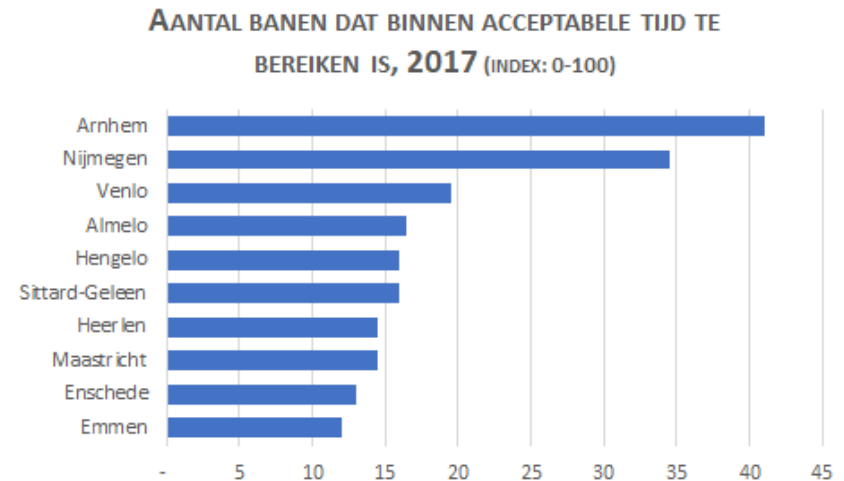
Ondersteunende figuren analyse (1)

← *Hoewel de bereikbaarheid van banen in Venlo de afgelopen jaren iets is toegenomen, was deze toename niet zo sterk als in andere steden. Op de ranglijst van de Atlas voor Gemeenten is Venlo daarom toch gedaald.*

Bron: Atlas voor gemeenten, bewerking Bureon/Roots

Vergeleken met andere steden in de grensstreek moet Venlo op de index van Atlas voor Gemeenten alleen Arnhem en Nijmegen voor zich dulden.

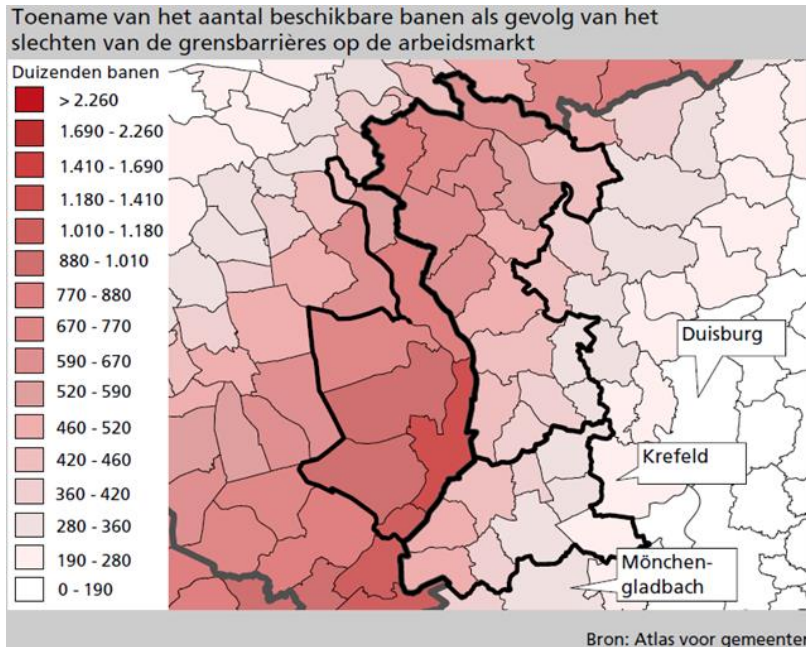

Bron: Atlas voor gemeenten, bewerking Bureon/Roots

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Ruimtelijk vestigingsklimaat *bedrijven*

Ondersteunende figuren analyse (2)

Bron: Atlas voor gemeenten (2013)

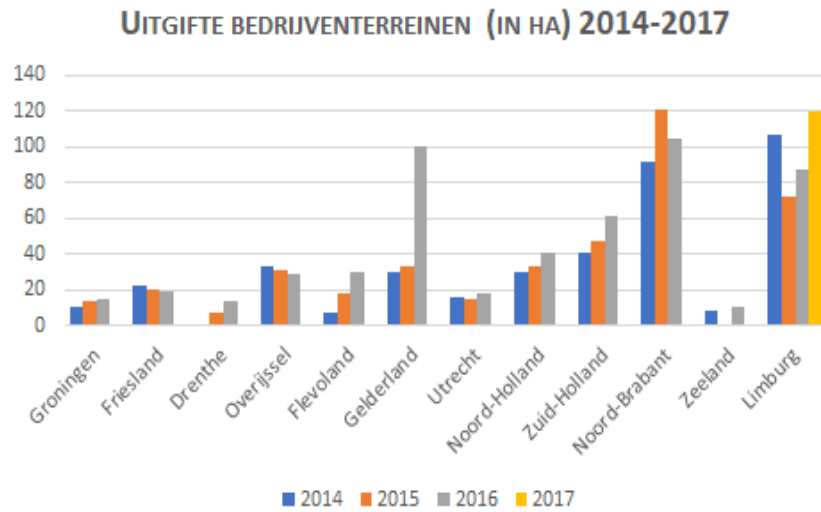
← *Bij open grenzen zou het aantal beschikbare banen sterk toenemen en neemt de agglomeratiekracht toe.*

Als de drie (grens)regio's Noord-Limburg, Viersen en Kleve erin slagen om hun arbeidsmarkten door middel van grensoverschrijdende samenwerking te integreren, neemt het aantal beschikbare banen voor de inwoners van alle drie de regio's toe. Voor Noord-Limburg met maar liefst 635.000 banen, voor Kleve met bijna 400.000 banen en voor Viersen met 210.000 banen.

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Ruimtelijk vestigingsklimaat *bedrijven*

Ondersteunende figuren analyse (3)

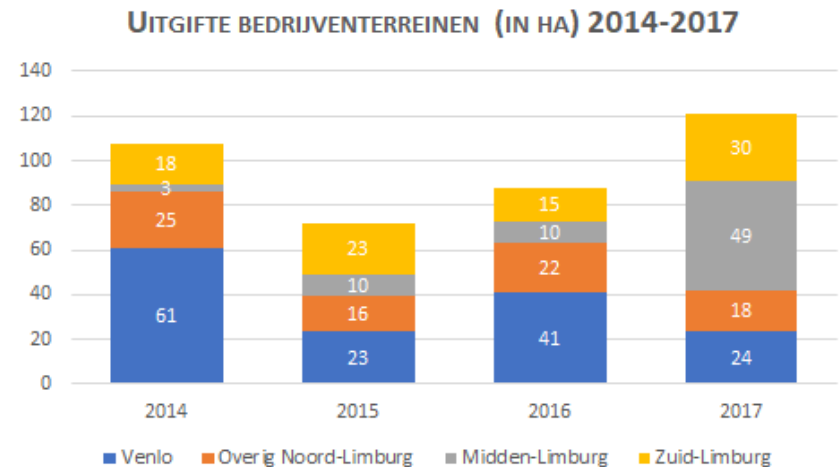

← *De afgelopen jaren is in Limburg veel bedrijfsterrein uitgegeven. In 2014 liet Limburg alle andere provincies achter zich; in 2015 en 2016 alleen Brabant niet. Ook in 2017 is in de provincie veel bedrijfsterrein uitgegeven.**

* Een landelijke vergelijking over 2017 is nog niet mogelijk, de landelijke gegevens over 2017 komen naar verwachting in het najaar beschikbaar.

Bron: Provincie Limburg / IBIS, bewerking Bureon/Roots

Binnen Limburg werd veruit het meeste bedrijventerrein in Noord-Limburg uitgegeven en dan vooral in Venlo (Tradeport Noord). De laatste jaren kwam ook de uitgifte op Freshpark Venlo op gang.

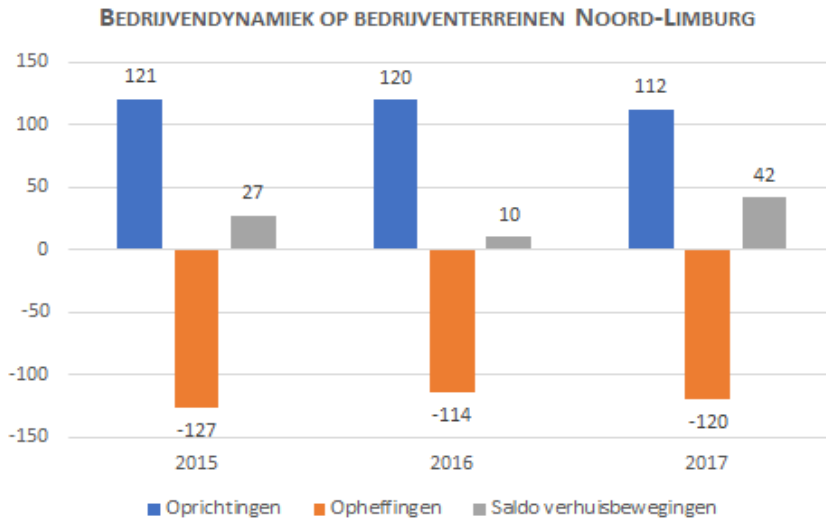
Bron: Provincie Limburg, bewerking Bureon/Roots

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Ruimtelijk vestigingsklimaat *bedrijven*

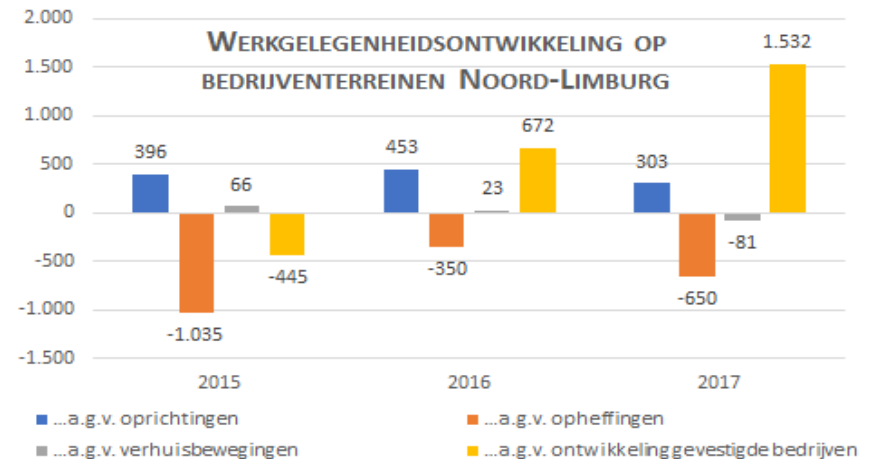
Ondersteunende figuren analyse (4)

Bron: Provincie Limburg, bewerking Bureon/Roots

Het directe werkgelegenheidseffect van de (grote) bedrijvendynamiek was opvallend genoeg negatief. De opheffingen gingen vaak met een grotere krimp gepaard dan de groei als gevolg van oprichtingen en verplaatsingen.*

← De afgelopen jaren nam het aantal vestigingen op bedrijventerreinen in Noord-Limburg toe als gevolg van diverse oprichtingen en verhuisbewegingen. Bij de oprichtingen gaat het om het starten van een nieuw bedrijf, maar ook om het starten van een nieuwe (neven)vestiging.

Bron: Provincie Limburg, bewerking Bureon/Roots

* Om een goed beeld te krijgen van de impact van nieuwe vestigers, verdient het aanbeveling om een longitudinale analyse uit te voeren van de bedrijven die zich de afgelopen jaren op de bedrijventerreinen hebben gevestigd. Na één jaar behoren zij immers ook tot de gevestigde bedrijven. De vraag is welke ontwikkeling deze bedrijven over een langere periode doormaken.

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Energie, duurzaamheid en klimaat

Wat zegt de regiovisie?

1. Toppositie als meest duurzaam gebied van Europa
  2. Breed gedragen c2c gedachtengoed bij bevolking en bedrijven
  3. Versterking positie op het gebied van biobased toepassingen
- Weinig (expliciete) aandacht voor energieverbruik en waterkwaliteit

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Energie, duurzaamheid en klimaat

Belangrijkste bevindingen

1. Voor toppositie als duurzaam gebied is nog (veel) werk te verzetten

- Duurzaamheidsscore blijft gemiddeld genomen achter bij gemiddelde in Nederland ¹¹⁸
- Planet bovengemiddeld, People en Profit iets benedengemiddeld ¹¹⁸
- Voorloper qua gebruik van afval en grondstoffen en bodemkwaliteit ¹¹⁸
- Aandachtspunten op het gebied van waterkwaliteit en energieverbruik ¹¹⁸

2. c2c is weliswaar bekend, maar kan nog verder worden versterkt

- Diverse initiatieven, maar de sturing/stimulering vanuit de overheid daarbij is nog groot ^{51,52}
- Verbreding naar circulaire hotspot, ook om bedrijfsleven sterker te betrekken ^{52,77}
- Trots op c2c propositie groter in Venlo dan in de rest van Noord-Limburg ¹⁰

3. Versterking positie op het gebied van biobased toepassingen

- Wellicht iets minder expliciete aandacht, maar wel duidelijke plek in circulaire strategie ⁵²
- Sterk verankerd in BCGV ^{6,111}, relatief veel opgesteld vermogen bio-energie ¹⁰⁴

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Energie, duurzaamheid en klimaat

Belangrijkste bevindingen

➤ **Hoog energieverbruik van bedrijven èn inwoners**

- Hoog gas- en energieverbruik inwoners ¹¹⁸ (ook als wordt gecorrigeerd naar huishoudenssamenstelling) ¹⁰⁴, weinig gebruik van elektrische auto's ³³, maar wel relatief veel (particuliere) opwekking van energie met zonnepanelen ¹⁰⁴
- Ouderdom woningvoorraad deels verklaring voor hoog gas- en energieverbruik; Noord-Limburg telt relatief veel woningen van net na de oorlog ¹¹⁹
- Bedrijfsleven met hoog energieverbruik (m.n. glastuinbouw) ²¹, dat tegelijkertijd veel werk maakt van energietransitie ^{87,94}

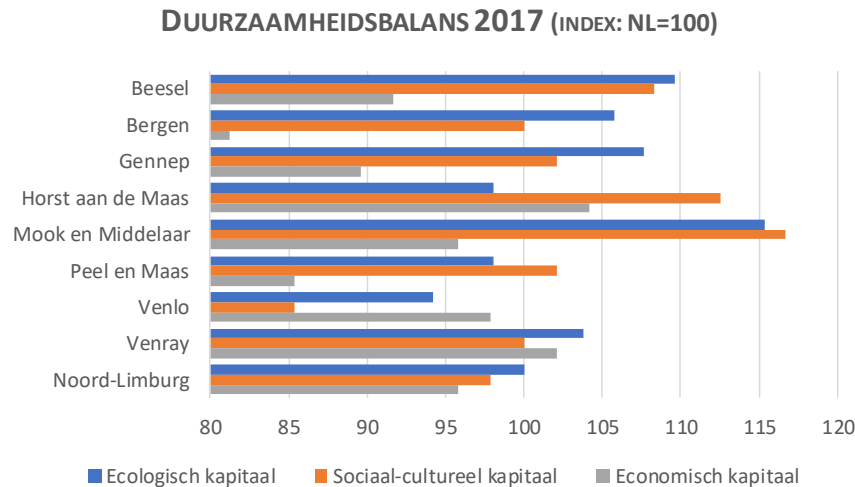
➤ **Waterkwaliteit steeds groter aandachtspunt**

- Waterkwaliteit verbetert weliswaar, maar voldoet nog niet aan normen KRW ^{82,83,105}
- Investerings nodig om aan de normen te gaan voldoen, ook om hogere belasting van het water uit het verleden goed te maken ⁸³

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Energie, duurzaamheid en klimaat

Ondersteunende figuren analyse (1)

Bron: Telos, bewerking Bureon/Roots

Voor elke indicator is in de duurzaamheidsbalans van Telos een lange termijn duurzaamheidsdoel geformuleerd. De scores geven aan in welke mate dit doel is bereikt (in %). Noord-Limburg blijft vooral achter op het gebied van energiegebruik, waterkwaliteit en kunst en cultuur. Qua gebruik van afval & grondstoffen en bodemkwaliteit scoort de regio gemiddeld genomen goed.

← De duurzaamheidsscore van de regio blijft achter bij het gemiddelde in Nederland, met name qua sociaal-cultuur en economisch kapitaal. De Maasduinen en Beesel scoren nog relatief goed, de gemeenten in centraal Noord-Limburg minder.

	Noord-Limburg	Nederland
Ecologisch kapitaal	52	52
- Afval en grondstoffen	56	46
- Energie	37	50
- Bodem	60	54
- Lucht	70	74
- Hinder en calamiteit	57	56
- Water	36	38
- Natuur en landschap	46	50
Sociaal-cultureel kapitaal	47	48
- Economische participatie	43	41
- Maatschappelijke participatie	50	48
- Kunst en cultuur	35	44
- Gezondheid	53	55
- Veiligheid	47	43
- Woonomgeving	48	50
- Onderwijs	52	52
Economisch kapitaal	46	48
- Arbeid	46	48
- Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden	50	54
- Concurrentievermogen	47	47
- Infrastructuur en bereikbaarheid	44	43
- Kennis	42	50

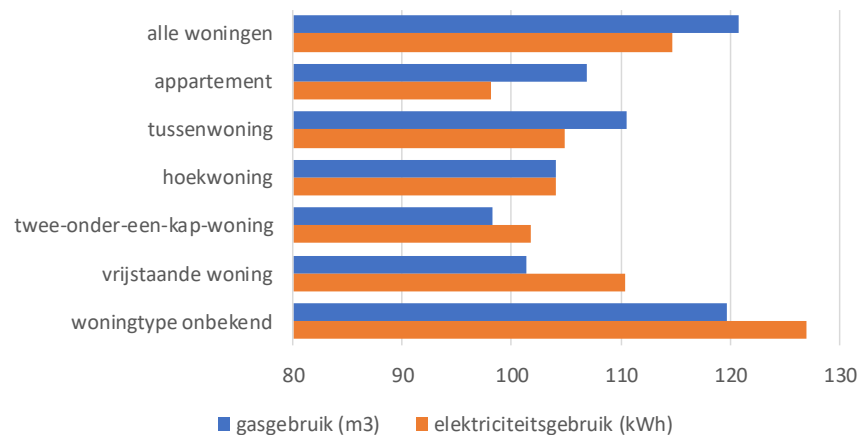
Bron: Telos

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Energie, duurzaamheid en klimaat

Ondersteunende figuren analyse (2)

ENERGIEVERBRUIK PER TYPE WONING IN NOORD-LIMBURG (INDEX: NL=100)

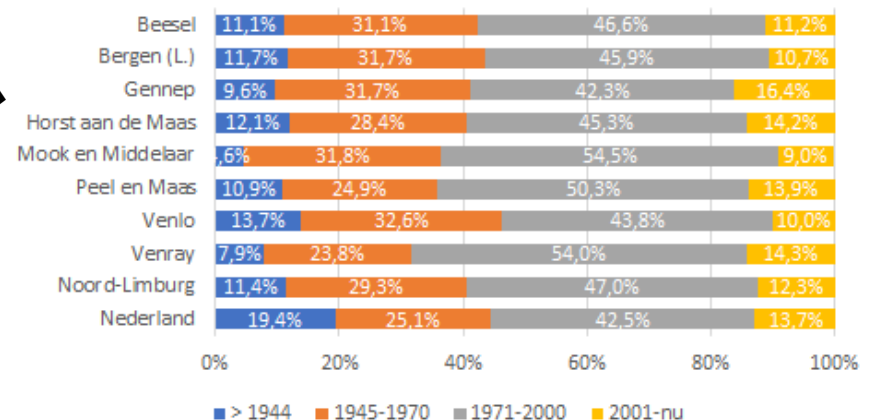

Bron: CBS, bewerking Bureon/Roots

Noord-Limburg telt veel vroeg-naoorlogse woningen; met name Venlo. Het percentage woningen dat na de eeuwwisseling is gebouwd is relatief laag. Tussen dit percentage en de energielabels van woningen bestaat een sterke samenhang.

← *Zowel het gas- als elektriciteitsgebruik ligt ver boven het landelijk gemiddelde. Bovendien zijn woningen met een gemiddeld genomen laag verbruik (zoals appartementen) in de regio ondervertegenwoordigd.*

BOUWJAAR WONINGVOORRAAD (PEILDATUM 1-1-2017)

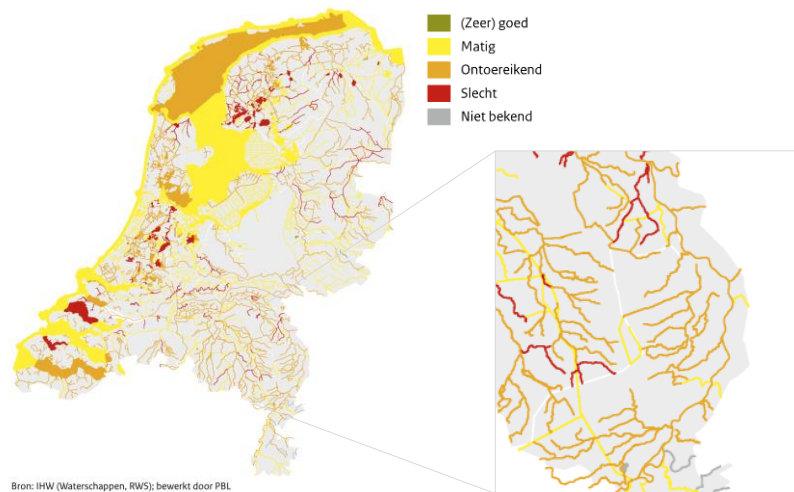
Bron: Waarderingskamer, bewerking Bureon/Roots

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Energie, duurzaamheid en klimaat

Ondersteunende figuren analyse (3)

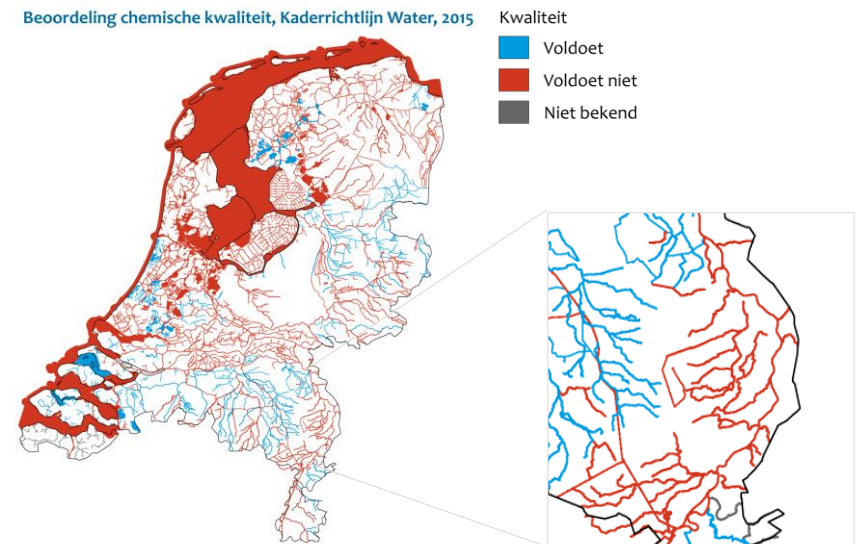
Beoordeling ecologische kwaliteit, Kaderrichtlijn Water, 2015

← *In N-Limburg is de ecologische kwaliteit van het water in algemene zin niet toereikend of slecht te noemen. Hoewel dit ook in veel overige delen van het land het geval is, is de opgave in de regio relatief groot. Dit heeft voor een belangrijk deel ook te maken met de belasting van het water in het verleden. Hierdoor dienen extra maatregelen te worden genomen om aan normen te voldoen.*

→ *In Noord-Limburg voldoet de chemische kwaliteit van de wateren in algemene zin niet aan de normen. Vooral fosfor is een probleem. Hoewel de kwaliteit van het oppervlaktewater de afgelopen jaren is toegenomen, voldoet deze nog niet aan de normen vanuit de Kaderrichtlijn Water (KRW).*

Beoordeling chemische kwaliteit, Kaderrichtlijn Water, 2015

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Kennis, arbeidsmarkt en onderwijs

Wat zegt de regiovisie?

1. Structurele krapte op de arbeidsmarkt a.g.v. demografische ontwikkelingen
2. Binden van jongeren en aantrekken van een aardige studentenpopulatie
3. Aantrekken van hoger opgeleiden en kenniswerkers
4. Arbeidsparticipatie van vrouwen is toegenomen
5. Binden van de Poolse en Japanse gemeenschap
6. De regio heeft geïnvesteerd in een completer pakket onderwijsvoorzieningen

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Kennis, arbeidsmarkt en onderwijs

Belangrijkste bevindingen

- 1. Krapte arbeidsmarkt door demografische krimp is te remmen, maar niet te voorkomen**
  - Beroepsbevolking N-Limburg vergrijst al: groep 45+ers even groot als groep <45jr ¹⁸
  - Krimp potentiële beroepsbevolking N-Limburg: –20.000 tot 2030 en –33.000 tot 2035 ⁷⁴
- 2. Binden van jongeren en studenten lukt iets beter, maar niet vaak en lang genoeg**
  - Forse groei hbo-studenten tot 2014/'15; daarna afvlakking, ondanks groei HAS en UM ⁵⁰
  - Hbo-studentendichtheid (wonend t.o.v. totale bevolking) stijgt, i.t.t. die gemiddeld in NL ¹⁵
  - Gemiddelde binding hier wonende hbo-afgestudeerden aan de regionale arbeidsmarkt ¹⁰⁷
  - Relatief sterke gerichtheid bedrijfsleven op hbo-afgestudeerden uit deze regio ¹⁰⁷
- 3. Binden en vasthouden van hoger opgeleiden en kenniswerkers**
  - Voor reeds woonachtige hoger opgeleiden en vrouwen is de beschikbaarheid van banen geen prominent aandachtspunt in het regionale leefklimaat ¹⁰
  - Voor potentiële vestigers lijken de onbekendheid met de arbeidsmarkt en de naar binnen-gekeerdheid van de bevolking (dialect) negatieve vestigingsfactoren ¹⁰

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Kennis, arbeidsmarkt en onderwijs

Belangrijkste bevindingen

4. **Arbeidsparticipatie van vrouwen lijkt een minder belangrijk aandachtspunt**

- Afgelopen 15 jaar aanzienlijk gestegen, volgens landelijke trend ¹⁸
- Ligt boven het landelijk niveau en 5%-punt onder de participatie van mannen ¹⁸
- Hoge regionale binding: 67% vrouwen werkt binnen N-Limburg (gem. NL regio's: 64%) ¹⁸

5. **Binden van de Poolse en Japanse gemeenschap**

- Polen: bovengemiddelde groei (+250% sinds 2010) naar inmiddels ruim 6.000 vereist strategisch huisvestingsbeleid ¹⁷
- Japanners: deze 'gemeenschap' telt 50 zielen in de regio, van wie 37 in Venlo... ¹⁷

6. **Bij nieuwe kennisinstituten (zie ook thema 1) en reeds in de regio gevestigde onderwijsinstellingen is het onderwijsaanbod* uitgebreid**

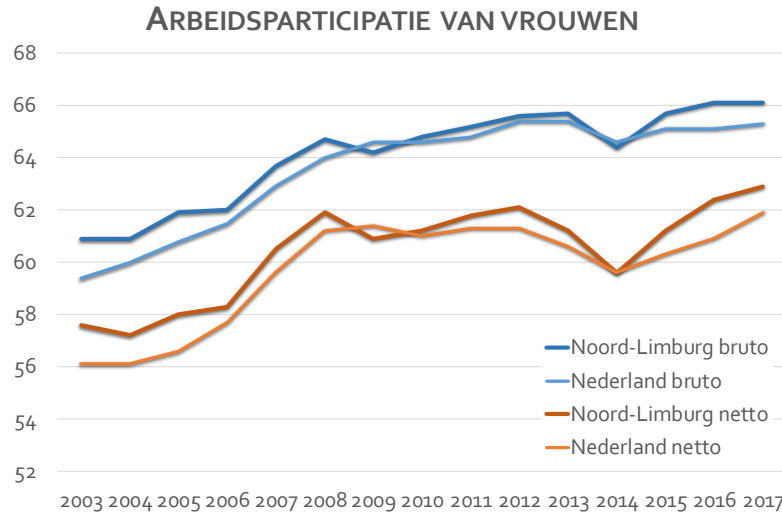
- Gilde: Technische School (8), Creatie & Design College (3), Retail & Business Academy (12), ICT College (1) ⁵⁶
- HAS: Food (1), Food/Business (2) en Biologie (1) ⁵⁸
- Fontys: Economie & marketing (3), Techniek & ICT (4), Logistiek & educatie (4), Economie & logistiek (4) ³⁹
- Universiteit Maastricht: 1 bachelor-, 2 master- en 3 onderzoeksprogramma's ⁶⁸

* Tussen haakjes wordt steeds het huidige aantal opleidingen aangegeven

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Kennis, arbeidsmarkt en onderwijs

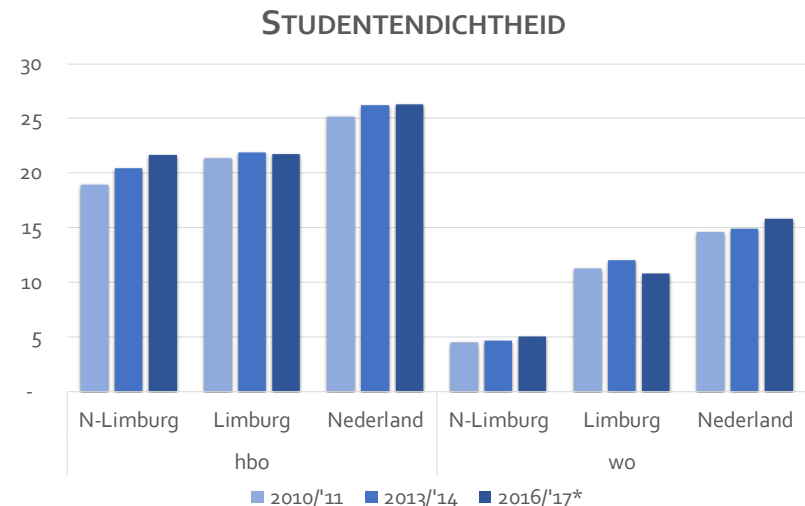
Ondersteunende figuren analyse (1)

Bron: CBS (2017), Enquête Beroepsbevolking

→ *Het aantal studenten per duizend inwoners ligt in N-Limburg van oudsher lager dan landelijk. Wel is er sprake van een inhaalslag, m.n. in het aantal hbo'ers.*

← *De arbeidsparticipatie in N-Limburg ligt structureel iets boven het landelijk gemiddelde. Wellicht opvallender dat ook die van vrouwen zich met het landelijke niveau kan meten. NB: uitsplitsing naar sekse en opleiding is niet mogelijk.*

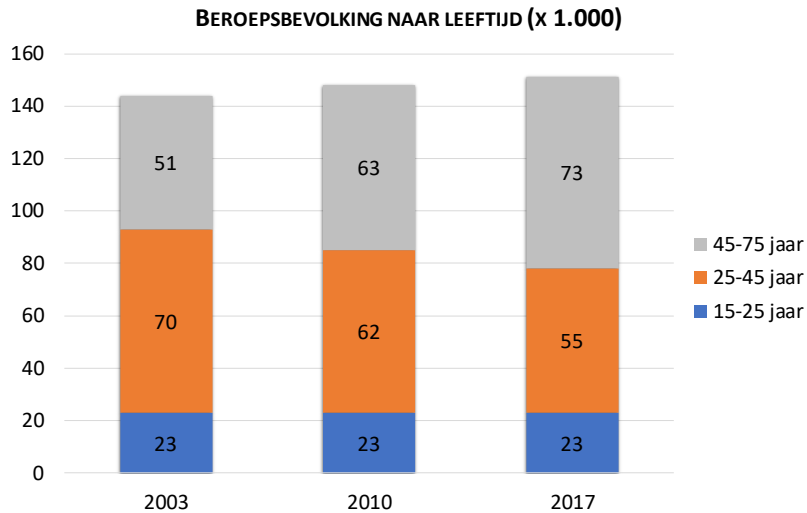

Bron: CBS, bewerking Bureon/Roots

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Kennis, arbeidsmarkt en onderwijs

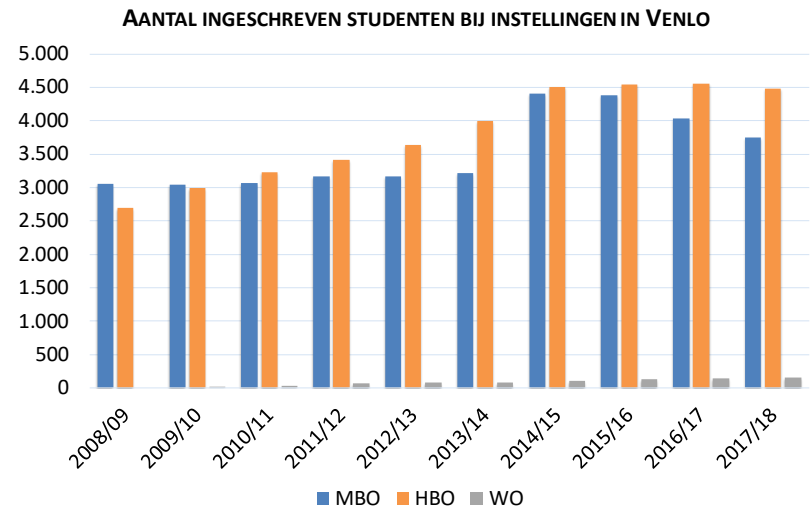
Ondersteunende figuren analyse (2)

Bron: CBS (2017), Bevolkingsstatistiek

Tot en met studiejaar 2014/2015 → groeide het aantal studenten aan Venlose instellingen gestaag. Sindsdien stagneert het aantal hbo'ers en daalt het aantal mbo'ers.

← In 2003 was de categorie 25-45 jarigen nog de grootste in de Noord-Limburgse beroepsbevolking. Inmiddels is dat de categorie 45+ers geworden.

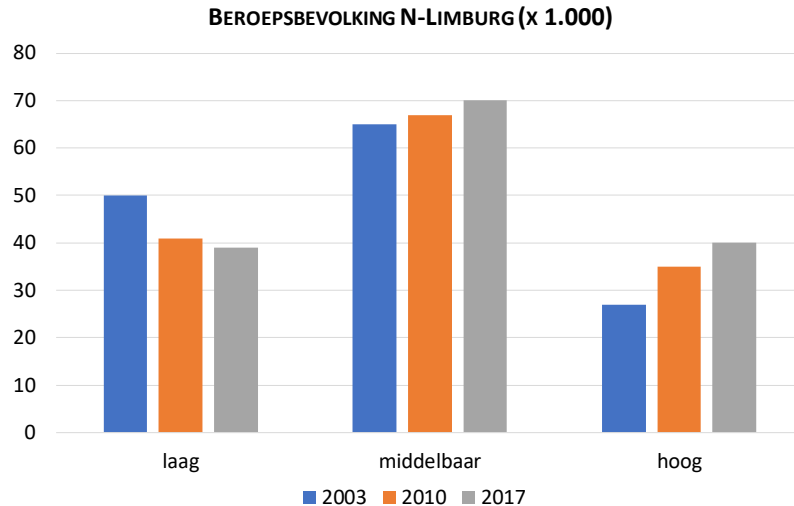

Bron: Gemeente Venlo (2018)

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Kennis, arbeidsmarkt en onderwijs

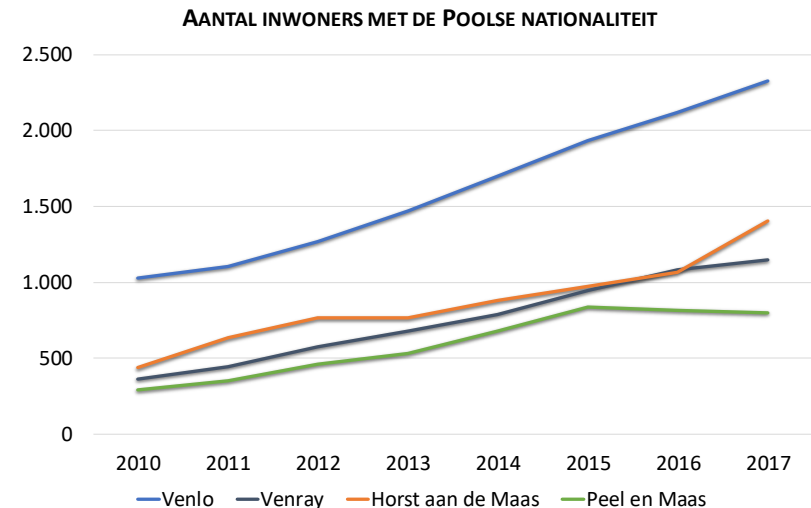
Ondersteunende figuren analyse (3)

Bron: CBS (2017), Enquête Beroepsbevolking

Het aantal inwoners met de Poolse nationaliteit groeit sterk. In 2017 waren en 2,5x zoveel ingeschreven Polen als in 2010; landelijk 2x zoveel. Noord-Limburg telt inmiddels 6.000 ingeschreven Polen, waarvan het leeuwendeel de gemeenten die zijn afgebeeld in de grafiek.

← *De categorie hoogopgeleiden in de beroepsbevolking groeit het snelst. De categorie middelbaar opgeleiden is nog altijd veruit de grootste. Het aandeel hoog opgeleiden bedraagt 27%, tegenover 36% landelijk.*

Bron: CBS (2017), Bevolkingsstatistiek

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Innovatie, ondernemerschap, verdienmodellen

Wat zegt de regiovisie?

1. Krachtige en innovatieve regionale economie, aantrekkelijke werkmogelijkheden
  2. Sterk imago op het gebied van tuinbouw, agrofood, logistiek, hightech systems en de ontwikkeling van het cradle to cradle gedachtengoed
- **Agrofood:** Floriade is ingezet als etalage voor de regio, onverminderd leidende rol op het gebied van agrofood, agribusiness en agrologistiek
  - **Logistiek:** Internationale positie binnen de mondiale logistieke netwerken, verdere specialisatie naar het efficiënt organiseren van logistieke stromen
  - **Maakindustrie:** Groeiende groep hoger opgeleide kenniswerkers, regionaal beroepsonderwijs excelleert i.s.m. sterk ontwikkelde maakindustrie
  - **Vrijtijdseconomie:** Tweede toeristische overnachtingsregio van NL, succesvolle vermarkting van 'Quality of Life' en arrangementen tussen zowel vakantieparken en cultuurhistorisch aanbod als tussen toerisme en land- en tuinbouw

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Innovatie, ondernemerschap, verdienmodellen

Belangrijkste bevindingen

1. Bedrijfsleven realiseert met steeds minder mensen steeds grotere opbrengsten

- Werkgelegenheid krimpt⁶⁵ maar leidt op regionaal niveau niet tot stijgende werkloosheid¹⁸
- Toegevoegde waarde is toegenomen dankzij stijgende arbeidsproductiviteit²⁶
- In veel sectoren zit qua arbeidsproductiviteit nog wel 'rek', alleen in agrofood en zakelijke diensten ligt deze in de regio op een bovengemiddeld niveau²⁶

2. Imago verdient aandacht, zowel van de regio als van specifieke clusters

- Bedrijfsleven beschouwt imago als één van de belangrijkste aandachtspunten voor de regio, om zowel (potentiële) werknemers als (potentiële) bezoekers te boeien en binden⁹
- Imago verbeteren begint bij jezelf: maar slechts 51% van de bevolking uit Venlo vertelt mensen van buiten vol trots over de stad; in de regio (excl. Venlo stad) doet dit maar 29%^{9,10}
- Bekendheid van regio als logistieke hotspot is groot, als gebied van de maakindustrie niet^{9,10}
- Imago voor hightech systems lijkt nooit echt speerpunt te zijn geweest^{8,9}

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Innovatie, ondernemerschap, verdienmodellen

Belangrijkste bevindingen agrofood

- **Regio blijft sterk op het gebied van agrofood, agribusiness en agrologistiek**
  - Groei van toegevoegde waarde in de primaire productie, vooral in de vruchtgroenten ^{21,87}
  - Productieareaal is na enkele slechte jaren de laatste 2 jaar weer (fors) gegroeid ²¹
  - Import en export van versproducten uit de regio neemt toe ^{20,69,87}
  - Sterke ontwikkeling op het vlak van kennis en onderwijs: BCGV, HAS, UM ^{5,13,50}
  - Aansluiting tussen Brightlands Campus Greenport Venlo en bedrijfsleven verdient aandacht ⁹
  - Zorgen over beschikbaarheid van (vooral) laaggeschoold en kaderpersoneel ^{9,38}

Belangrijkste bevindingen logistiek

- **Sterke positie van regio wordt verder uitgebouwd, focus op SMART Logistics**
  - Sterke groei werkgelegenheid, toegevoegde waarde en (buitenlandse) investeringen ^{65,26,91}
  - Toenemende samenwerking bedrijfsleven in het kader van SMART Logistics Centre Venlo ⁹
  - Capaciteit weg (A67) en spoor onder druk ^{69,70}; ook vanuit SMART LCV acties om kwaliteit infrastructuur (verder) te verbeteren ¹¹⁴

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Innovatie, ondernemerschap, verdienmodellen

Belangrijkste bevindingen maakindustrie

➤ Organisatiekracht maakindustrie punt van aandacht

- Krimp werkgelegenheid, groei toegevoegde waarde ^{65,26}
- Sector heeft moeite zich te organiseren, onderwijsaanbod niet gegroeid ^{9,50}
- Dreigend tekort aan hoogopgeleid personeel ⁹
- Sector in beeldvorming verder ondergesneeuwd bij logistiek ^{9,10}

Belangrijkste bevindingen vrijetijdseconomie

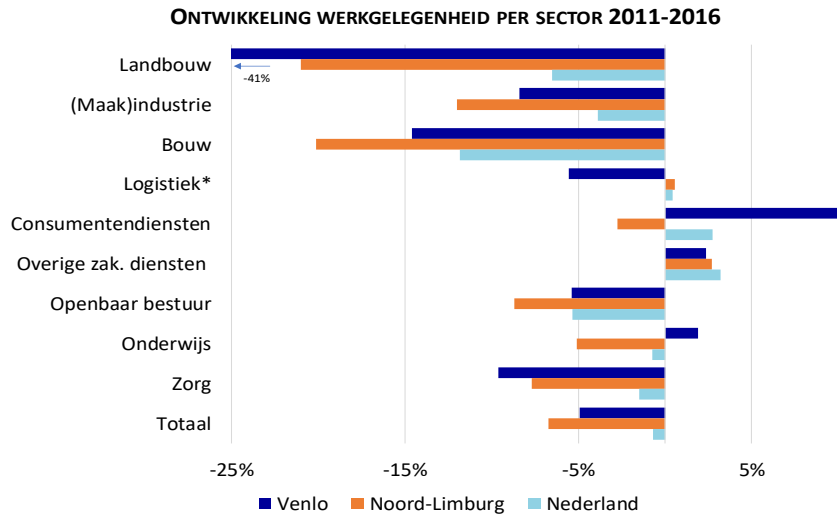
➤ Wisselende prestaties in afgelopen jaren, grote kansen voor doorontwikkeling

- Bescheiden groei in afgelopen jaren, terwijl landelijk sprake was van sterke groei ⁶⁵
- Groei in centraal N-Limburg, krimp in Maasduinen en Beesel ⁶⁵; structurele veranderingen in het winkelgedrag worden vooral in kleine kernen zonder uitgesproken toeristische functie gevoeld ^{67,89}
- Vermarkting 'Quality of Life' maar beperkt van de grond gekomen, evenals de gewenste arrangementen ⁹ → nog steeds grote kansen om T&R-aanbod met elkaar te verbinden ^{9,122,123}
- Forse investeringen nodig om ambities te realiseren; tussen de € 200 en € 500 miljoen aan publiek-private investeringen in de periode tot 2025 ¹²³

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Innovatie, ondernemerschap, verdienmodellen

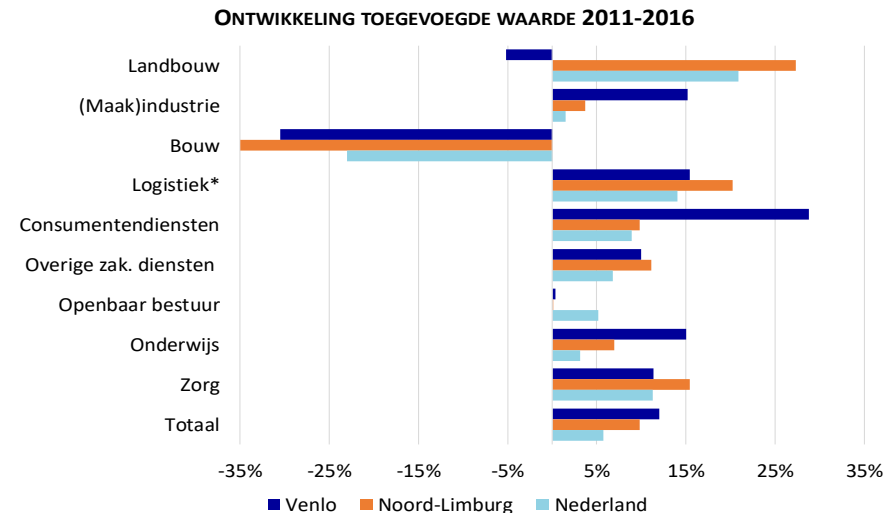
Ondersteunende figuren analyse (1)

Bron: LISA, bewerking Bureon/Roots

De ontwikkeling van toegevoegde waarde toont een (geheel) ander beeld. In vrijwel elke sector (m.u.v. de bouw) nam de toegevoegde waarde in de regio sterker toe dan gemiddeld in ons land. De verduidelijkt de groei van de arbeidsproductiviteit in de regio.

← De ontwikkeling van werkgelegenheid bleef in de regio in vrijwel elke sector achter. De logistieke sector vormde hierop een positieve uitzondering. Ook de positieve bijdrage van het onderwijs in Venlo valt op.

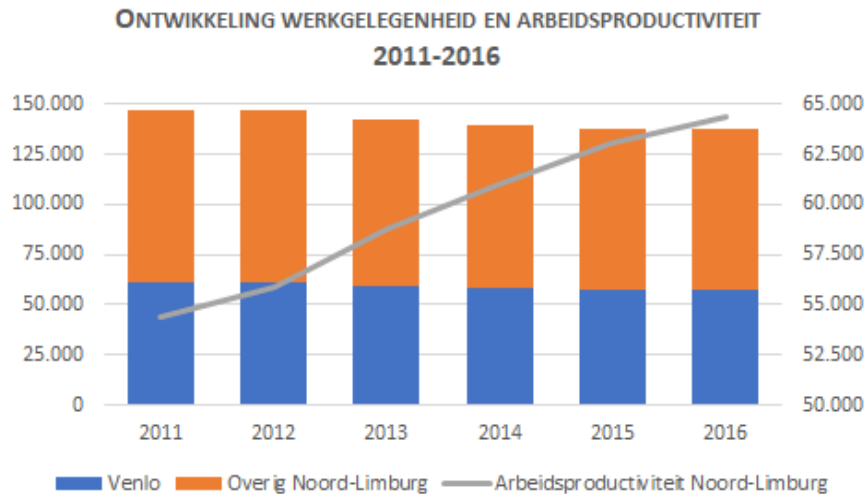

Bron: LISA/CBS, bewerking Bureon/Roots

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Innovatie, ondernemerschap, verdienmodellen

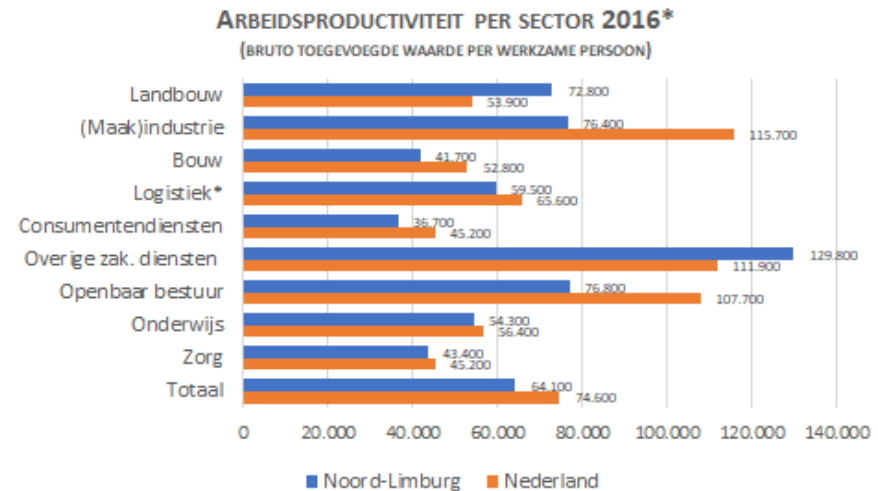
Ondersteunende figuren analyse (2)

Bron: LISA/CBS, bewerking Bureon/Roots

Tegelijkertijd is er qua arbeidsproductiviteit nog ruimte voor groei. In vrijwel alle sectoren ligt de arbeidsproductiviteit in Noord-Limburg op een lager niveau dan gemiddeld in ons land, behalve in de landbouw en (overige) zakelijke diensten.

← De arbeidsproductiviteit (uitgedrukt in toegevoegde waarde per werkzame persoon) nam de afgelopen jaren in Noord-Limburg sterk toe. Daardoor kon het bruto regionaal product (BRP) – ondanks de werkgelegenheidskrimp – toch sterk groeien.

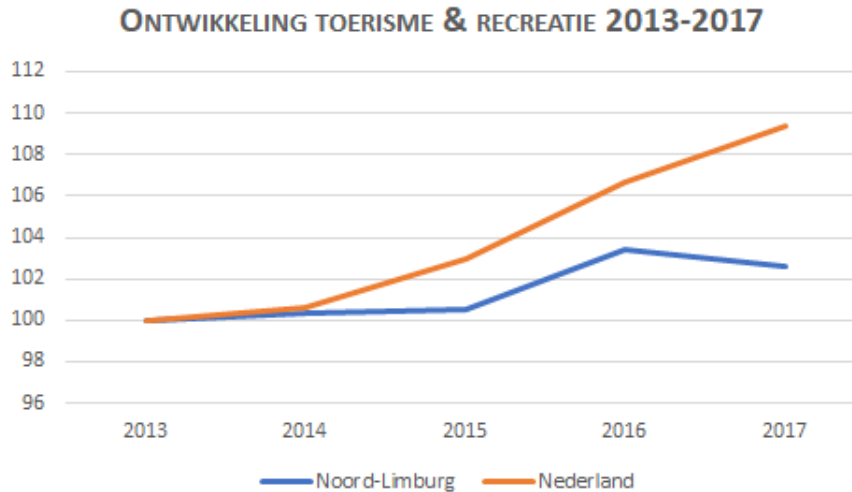

Bron: LISA/CBS, bewerking Bureon/Roots

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Innovatie, ondernemerschap, verdienmodellen

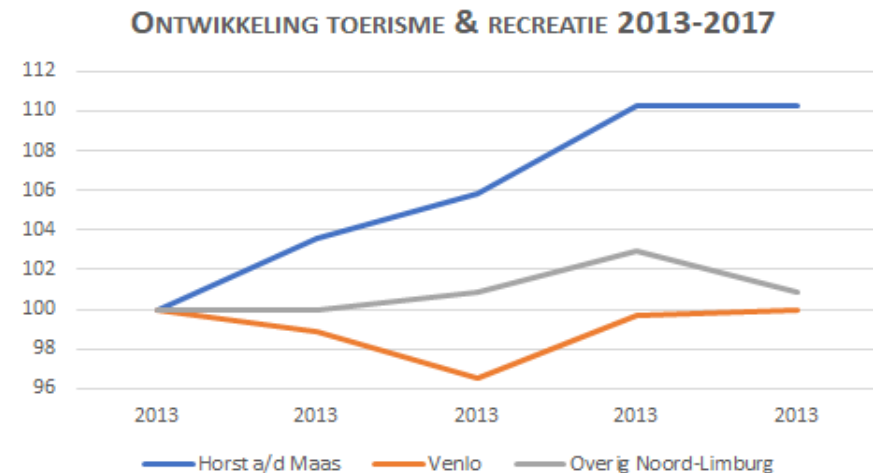
Ondersteunende figuren analyse (3)

Bron: LISA, bewerking Bureon/Roots

Binnen de regio nam het aantal banen in de toeristisch-recreatieve sector in de gemeente Horst a/d Maas sterk toe (+230 banen t.o.v. 2013). In Venlo bleef het aantal banen min of meer gelijk, terwijl in de overige gemeenten sprake was van een lichte groei (+40 banen).

← De werkgelegenheid in de Noord-Limburgse toeristisch-recreatieve sector nam de afgelopen jaren iets toe (+2,6 t.o.v. 2013). Desondanks bleef de regionale groei achter bij de groei die gemiddeld in de sector in Nederland werd gerealiseerd (+9,4% t.o.v. 2013).

Bron: LISA, bewerking Bureon/Roots

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Samenleving en vitale gemeenschappen

Wat zegt de regiovisie?

1. Voor de vitaliteit van een gemeenschap zijn verbindingen van groot belang
Hernieuwde, brede maatschappelijke herwaardering van burgerschap en gemeenschapszin
2. Identiteit speelt hierbij een zeer belangrijke rol
3. De leefomgeving is deels teruggegeven aan de inwoners

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Samenleving en vitale gemeenschappen

Reflectie

- **Verder laden, afbakenen en concretiseren visietekst (hfs. 2) is gewenst**
  - Probleemduiding
  - Identificeren doelgroepen
  - Bepalen doelstellingen (w.o. geluk?)
- **Gegevens over de staat van het burgerschap en gemeenschapszin beperkt beschikbaar**
  - Meeste (monitorings-)gegevens richten zich op rol overheid, niet op de burger
  - Hoe meet je de staat/het niveau van: burgerinitiatief/kracht van de gemeenschap/leefomgeving teruggeven aan de inwoners?

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Samenleving en vitale gemeenschappen

Verder laden, afbaken en concretiseren visietekst

	Stad: wijk	Land: dorp
Oorzaken	Demografische concentratie en concentratie overheid en investeringen in stedelijk gebied	
➤ Terugtrekkende overheid	<ul style="list-style-type: none"> • Maatschappelijke voorzieningen onder druk • Hoge last uitkeringen 	<ul style="list-style-type: none"> • Fysieke voorzieningen onder druk (maatschappelijk vastgoed) • Bereikbaarheid voorzieningen
➤ Demografie	<ul style="list-style-type: none"> • Sterke dynamiek: vestiging/vertrek, huishoudensvormen • Groeiende diversiteit en segregatie 	<ul style="list-style-type: none"> • Sterke vergrijzing: draagvlakvermindering • Krimp: leegstand
Problematiek	In stedelijk gebied groei massa, matige cohesie; in landelijk gebied krimp massa, sterke cohesie	
	<ul style="list-style-type: none"> • Laag participatieniveau • Sociale spanningen/lagere sociale cohesie • Veiligheid, verrommeling/verloedering 	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten/voorzieningen minder bereikbaar • Leegstand (centrum) • Draagvlak verenigingen/voorzieningen
Primaire opgave	Verhogen (individuele) sociaal-economische zelfredzaamheid	Versterken (collectieve) maatschappelijke zelfredzaamheid

Mede gebaseerd op bronnen 10, 14, 40, 41, 42, 72, 96, 112 en 121

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Samenleving en vitale gemeenschappen

Bevindingen oorzaken

➤ Terugtrekkende overheid

- Lagere overheidsuitgaven per inwoner, maar wel sterk gestegen ¹²⁰
- Hoge lasten van m.n. bijstandsuitkeringen in stedelijk gebied ²⁷
- Lagere bereikbaarheid voorzieningen in landelijk gebied: probleem voor aandachtsgroepen ²³

➤ Demografie

- Vertraging geprognosticeerde krimp a.g.v. positief buitenlands migratiesaldo (zie eerder) ⁷⁴
- Sterkste krimpverwachting voor Bergen, Horst a/d Maas en Gennep, maar ook krimp in Venlo ⁷⁴
- Sociale cohesie in stadswijken deels door diversiteit en segregatie onder druk ^{10,16,47}
- In sommige Venlose wijken 50% bevolking laag inkomen, 30% niet-actieven ⁵³
- Persoonsinkomens in Venlo tussen 2011 en 2015 met +5% conform landelijke trend gestegen, die in overig N-Limburg iets sneller (+6,5%) ¹⁵
- Inwoners stad Venlo hebben andere prioriteitstelling aanpak leefomgeving dan inwoners kleine kernen ¹⁰

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Samenleving en vitale gemeenschappen

Bevindingen: sociale cohesie

- Het begint met vertrouwen: dat is in N-Limburg (m.n. in Venlo) lager in instituties én iets lager in de medemens... ³¹
- Sociaal-economische uitgangssituatie: inkomens- en vermogensverschillen zijn aanzienlijk, maar kleiner dan landelijk ¹⁵
- Regionaal veel familie- en vriendencontact, minder burenccontact en informele hulp ^{16,47,55}

- Venlo: 2013-2015 sterker buurtcontact, minder sterke gehechtheid aan de buurt ⁴⁷
- Venlose bevolking voelt zich minder thuis in de buurt dan landelijke en regionale ¹⁶
- Venlose bevolking is ook minder tevreden over de bevolkingssamenstelling ^{16,10}

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Samenleving en vitale gemeenschappen

Bevindingen: vrijwilligers en verenigingsleven

- Bovengemiddeld aandeel vrijwilligers; nog hoger onder jong volwassenen, lager onder ouderen ⁵⁵
- Vrijwilligerswerk sterk gericht op sportverenigingen (1 op 3 doet daar vrijwilligerswerk) ⁵⁵
- Bovengemiddeld aandeel mantelzorgers, lager aandeel in Venlo ⁵⁵
- Grootste groep mantelzorgers besteedt maximaal 1 uur per dag, maar druk neemt in de toekomst sterk toe ⁵⁵
- In Venlo bovengemiddeld % sociaal en emotioneel eenzamen, in N-Limburg gemiddeld % ⁵⁵
- Afgelopen 15 jaar ligt sportdeelname in N-Limburg op 55% ⁷³
- Sportbondleden (% 10+ jarigen) in meeste gemeenten circa 30% (vrij gemiddeld), in Venlo 21% (vergelijkbaar met grote steden) ⁷⁵
- Venlo: indicaties dat ledentallen verenigingen teruglopen en inkomsten eveneens ⁶⁶
- Specifiek paardensector: terugloop van leden sinds 2012 ondanks extra beleidsaandacht ⁹²

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Samenleving en vitale gemeenschappen

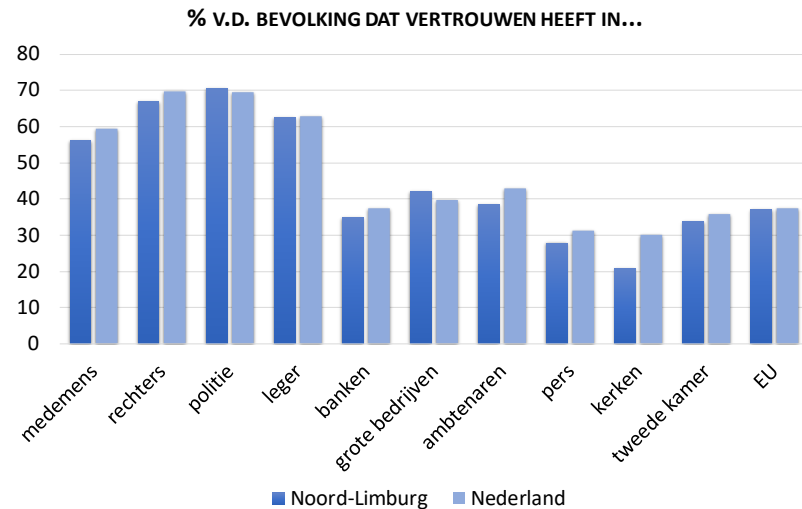
Bevindingen: identiteit

- Lokale identiteit veel sterker dan Noord-Limburgse:
  - Scheiding Venlo-omgeving: geen Venlo-gevoel in kleine kernen ¹⁰
  - Inwoners Bergen-Mook-Gennep hebben geen sterke N-Limburgse oriëntatie; zijn sterk(er) verbonden met NO-Brabant en Nijmegen ^{109,110}
- Lokale identiteit leeftijdsafhankelijk: buurtgehechtheid van (Venlose) jongeren fors lager ⁴⁷
- 'Formele', geïnstitutionaliseerde cultuur wordt minder gewaardeerd; werkt mogelijk belemmerend voor een sterke functie van Venlo als cultuurcentrum van de regio ¹⁰⁹

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Samenleving en vitale gemeenschappen

Ondersteunende figuren analyse (1)

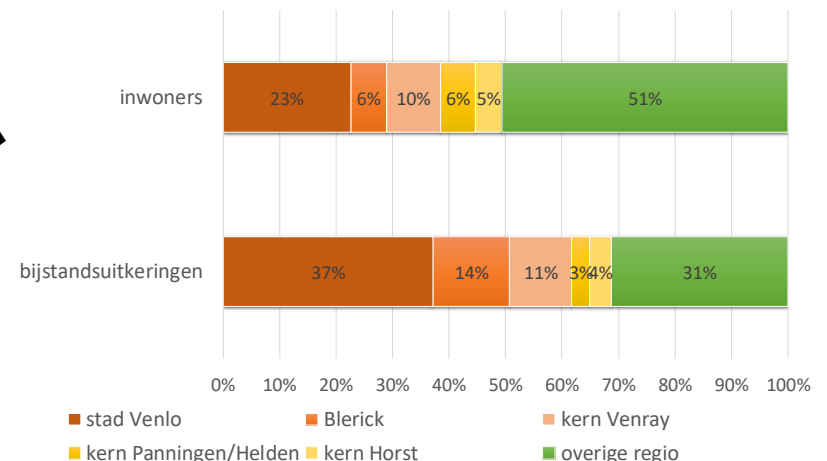

Bron: CBS (2017), bewerking Bureon/Roots

→ *Sociale en maatschappelijke voorzieningen beslaan de helft van de gemeentelijke uitgaven. Weer de helft daarvan is bestemd voor inkomensregelingen/participatie. Doelgroepen wonen vaker in 'stedelijk' gebied.*

← *In Noord-Limburg is het vertrouwen in instituties gemiddeld lager dan landelijk. Maar ook dat in de medemens is wat lager. Wellicht maakt dit het opstarten en realiseren van burger-initiatieven een grotere opgave.*

SPREIDING BIJSTANDSGERECHTIGDEN IN N-LIMBURG

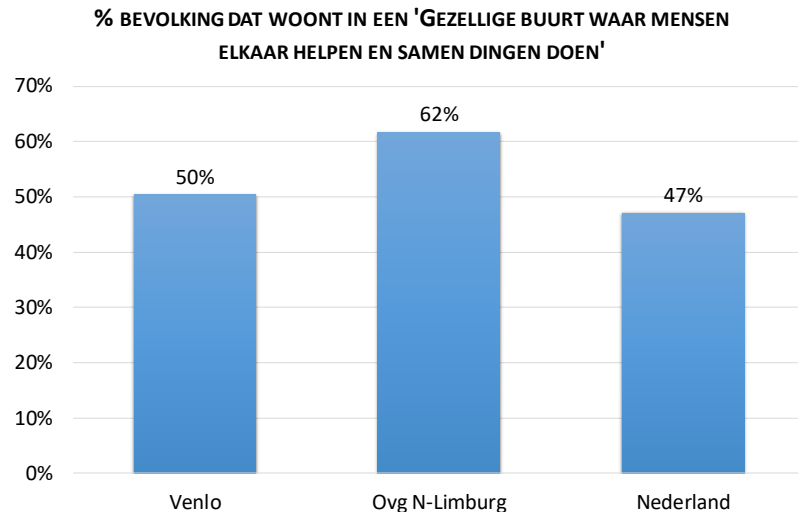

Bron: CBS (2017), bewerking Bureon/Roots

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Samenleving en vitale gemeenschappen

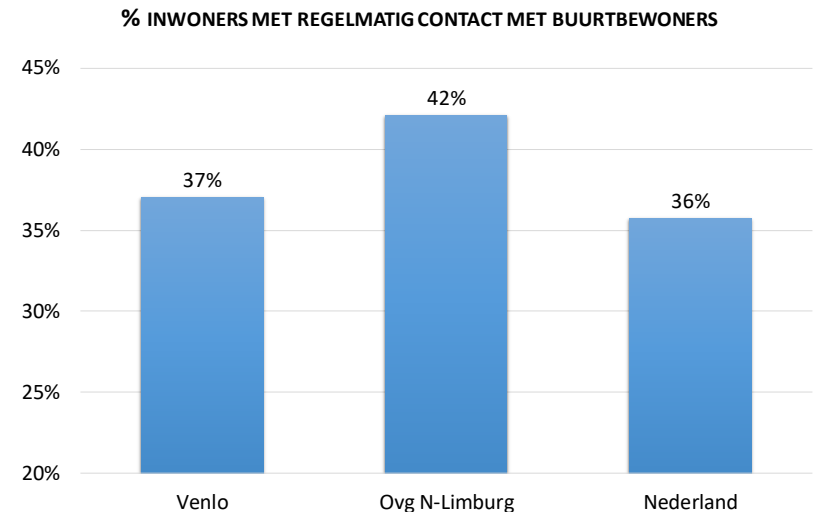
Ondersteunende figuren analyse (2)

Bron: CBS (2015), WoON; bewerking Bureon/Roots

→ *Stad-landverschillen in sociale cohesie zijn ook enigszins af te lezen aan de mate van contact tussen buurtbewoners. Dat heeft waarschijnlijk fysiek-stedenbouwkundige en sociale oorzaken.*

← *In Noord-Limburg is de sfeer in de buurt gemiddeld positiever en is er meer saamhorigheid dan landelijk. Venlo blijft bij het regionale beeld achter.*

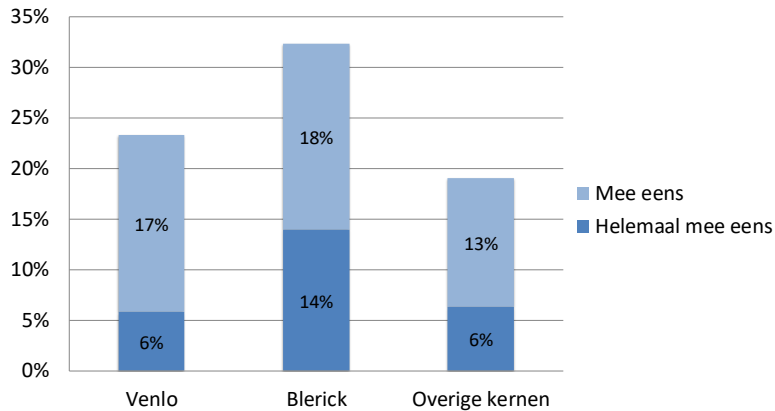
Bron: CBS (2015), WoON; bewerking Bureon/Roots

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Samenleving en vitale gemeenschappen

Ondersteunende figuren analyse (3)

STELLING ENQUÊTE BEVOLKING 'GROOT' VENLO:
'DOOR DE KOMST VAN ARBEIDSMIGRANTEN VOEL IK MIJ MINDER THUIS'

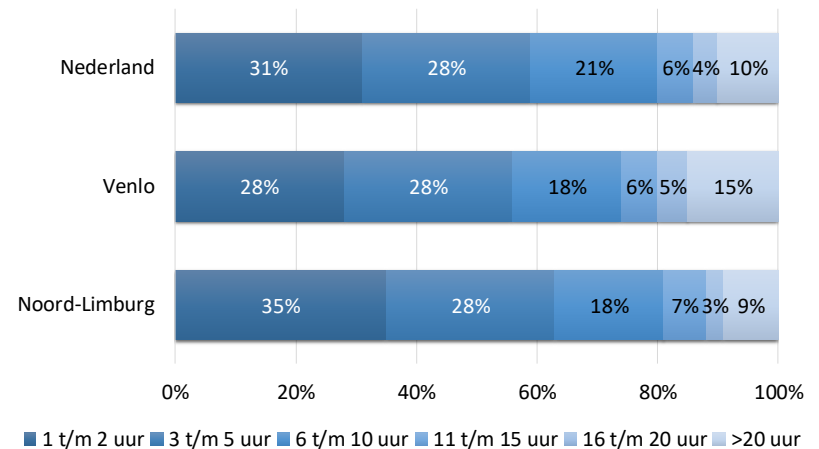

'Groot' Venlo omvat de gemeente Venlo en de kernen Baarlo, Beesel en Reuver
Bron: Bureon en Roots Beleidsadvies (2017) – i.o.v. Rabobank Venlo e.o.

18% van de volwassen Noord-Limburgers doet aan mantelzorg. Dat is hoger dan in Venlo en Nederland (beide 15%). In Venlo besteden mantelzorgers er echter meer uren per week aan.

← De groei van het aantal arbeidsmigranten (vooral MOE-landers) wordt niet onverdeeld positief beoordeeld. Vooral in stedelijk gebied (achterstandswijken) is de bevolking niet onverdeeld gelukkig.

WEKELIJKE INZET AAN MANTELZORG

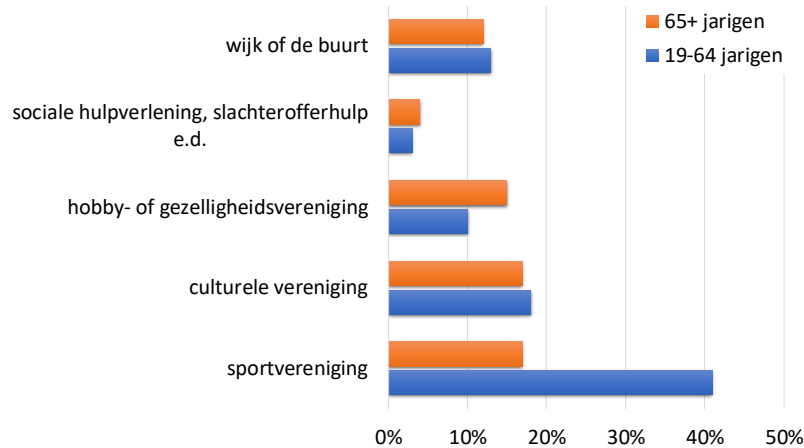
Bron: GGD Limburg Noord (2017), bewerking Bureon/Roots

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Samenleving en vitale gemeenschappen

Ondersteunende figuren analyse (4)

BESTEMMING VAN VRIJWILLIGERSWERK (2016)

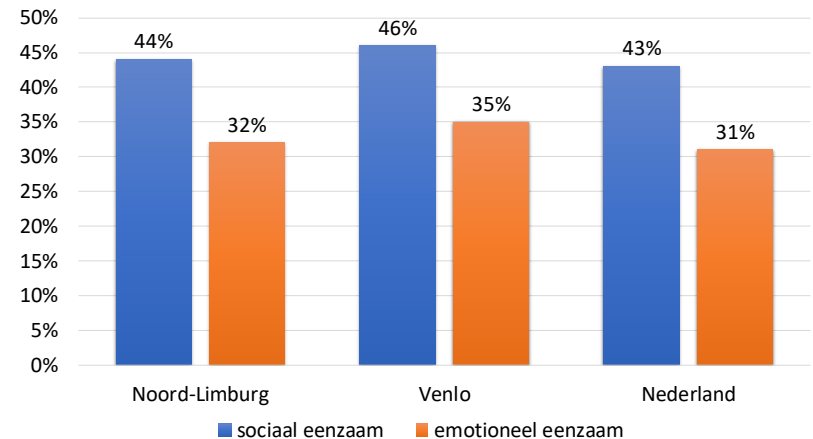

Bron: GGD Limburg Noord (2017), bewerking Bureon/Roots

Eenzaamheid komt in Venlo vaker voor dan in de rest van Noord-Limburg. De regionale situatie verschilt nauwelijks met de landelijke.

← *31% van de Noord-Limburgers doet aan vrijwilligerswerk (Venlo: 28%; NL: 30%). Veruit het meeste vrijwilligerswerk wordt gedaan bij/voor sportverenigingen.*

% V.D. VOLWASSENEN DAT ZICH WEL EENS OF VAAK EENZAAM VOELT (2016)

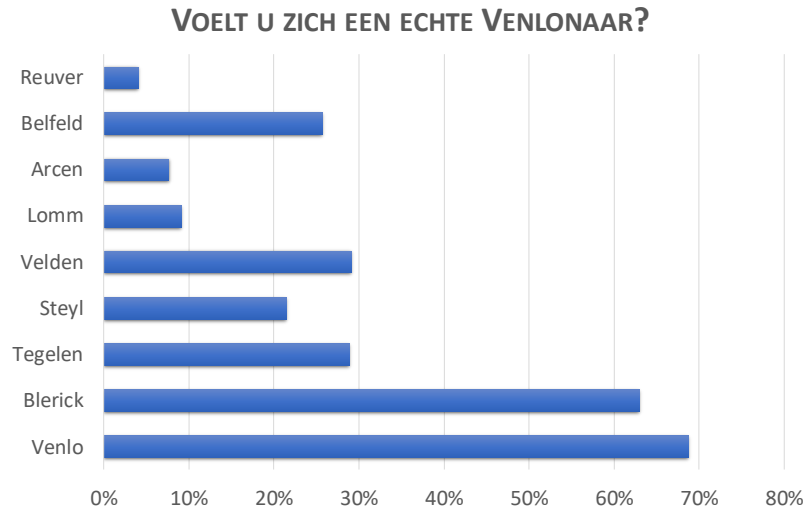

Bron: GGD Limburg Noord (2017), bewerking Bureon/Roots

4. Belangrijkste bevindingen per thema

Samenleving en vitale gemeenschappen

Ondersteunende figuren analyse (5)

Bron: Bureon en Roots Beleidsadvies (2017) – i.o.v. Rabobank Venlo e.o.

← *Geografische identiteit wordt in Venlo e.o. sterk lokaal of juist bovenregionaal beleefd. Venlonaren die zich geen echte Venlonaar voelen, voelen zich nog eerder wereldburger. Inwoners van de omliggende kernen voelen zich eerder verbonden met het dorp.*

→ *Of inwoners naast een lokale en een Limburgse ook een Noord-Limburgse identiteit ervaren, valt te betwijfelen. In elk geval is het oriëntatiegedrag (op werk, cultuur en andere voorzieningen) grotendeels lokaal/gemeentelijk of bovenregionaal van aard.*

5. Bijlagen

Samenvatting thema's 'Boeien en binden'

1. Ruimtelijk vestigingsklimaat inwoners en bedrijven

- Infrastructuur (incl. IT), verkeersveiligheid, huisvesting (wonen/werken), bereik-/beschikbaarheid van voorzieningen, natuur/landschap

2. Energie, duurzaamheid en klimaat (vanuit klimaatdoelstellingen)

- Energieverbruik, CO2-uitstoot, milieugedrag en -initiatieven inwoners en bedrijven, circulariteit

3. Kennis, arbeidsmarkt en onderwijs

- Demografie c.q. toekomstig arbeidsaanbod, toekomstige arbeidsvraag, automatisering, studentenstad, doorlopende leerlijn

4. Innovatie, ondernemerschap, verdienmodellen

- **Agrifood:** ketenontwikkeling, organiserend vermogen, voedselveiligheid, gezondheid
- **Maakindustrie:** ketenontwikkeling, organiserend vermogen, smart industry
- **Logistiek:** ketenontwikkeling, organiserend vermogen, regionale verbondenheid
- **Vrije tijdseconomie:** ketenontwikkeling, organiserend vermogen, thematisering (zorg, groen, streekidentiteit, etc.), aansluiting aanbod

5. Samenleving en vitale gemeenschappen

- Beschouwing vanuit sociaal-maatschappelijk, sociaal-cultureel en sociaal-economisch perspectief: cohesie (incl. verenigingsleven, sport en cultuur), veiligheid, participatie, welzijn, gezondheid, opleidingsniveau, diversiteit (ethniciteit, leeftijd, identiteit)

5. Bijlagen

Overzicht van gebruikte bronnen (1)

- 1 Atlas voor Gemeenten (2013), Atlas van kansen voor Noord-Limburg, Viersen en Kleve
- 2 Atlas voor Gemeenten (2016), Mind the Gap? Verschillen in Brabant op de kaart
- 3 Atlas voor Gemeenten (2018), Atlas voor gemeenten
- 4 Atrivé (2016), Regionale structuurvisie wonen Noord-Limburg
- 5 Brightlands (2017), Brightlands maakt Nederland sterker
- 6 Brightlands Campus Greenport Venlo (2016), Handen en voeten aan het kennislandschap
- 7 BRO (2014), Adviesrapport t.b.v. detailhandelsbeleid Venlo (incl. bijlagen)
- 8 Bureon en Roots Beleidsadvies (2013), Een economische agenda voor de regio Venlo tot 2022
- 9 Bureon en Roots Beleidsadvies (2017), Economische kansenagenda voor de regio Venlo
- 10 Bureon en Roots Beleidsadvies (2017), Maatschappelijke kansenagenda voor de regio Venlo
- 11 CBS & PBL (2015), Arbeidsmarkt zonder grenzen
- 12 CBS & PBL (2015), Oldest support ratio per gemeente – 2015 en 2040
- 13 CBS & TNO (2017), Compositie analyse van de Limburgse economie
- 14 CBS (2015), Sociale samenhang – wat ons bindt en verdeelt
- 15 CBS (2016), Inkomensstatistiek
- 16 CBS (2016), WoON 2015
- 17 CBS (2017), Bevolkingsstatistiek
- 18 CBS (2017), Enquête Beroepsbevolking
- 19 CBS (2017), Gas- en elektriciteitsverbruik woningen
- 20 CBS (2017), Goederenstromen Noord-Limburg (maatwerktabel)
- 21 CBS (2017), Landbouwtellingen
- 22 CBS (2017), Monitor kunstenaars en afgestudeerden aan creatieve opleidingen 2017 – maatwerktabel
- 23 CBS (2017), Nabijheid van voorzieningen
- 24 CBS (2017), Nationale Databank Wegverkeersgegevens
- 25 CBS (2017), Regionaal Economische Statistieken – Export Limburg
- 26 CBS (2017), Regionale rekeningen
- 27 CBS (2017), Stapelingsmonitor
- 28 CBS (2017), Statistiek Werkgelegenheid en Lonen
- 29 CBS (2018), Veiligheidsmonitor 2017
- 30 CBS (2018), Verhuizingen Venlo (maatwerktabel)
- 31 CBS (2018), Vertrouwen op de kaart
- 32 CBS Urban Data Center Venlo (2017), Factsheets Logistiek, Grensoverschrijdende statistieken en Greenport
- 33 CBS/RDW (2017), Statistiek personenauto's
- 34 Companen (2016), Woonvisie gemeente Venlo 2016–2021
- 35 CROW-KpVV (2012), SVIR Bereikbaarheidsindex

5. Bijlagen

Overzicht van gebruikte bronnen (2)

- 36 Ecorys (2016), Kwaliteitsverbetering Maaslijn – Analyse nut en noodzaak
37 EDB (2017), EDB: the next step – Samen werken aan duurzame groei
38 Etil (2016), Arbeidsmarktanalyse Gemeente Venlo
39 Fontys (2018), Opleidingen bij Fontys Venlo
40 Gemeente Peel en Maas (2017), Pamflet 11 Peel en Maas – 11 succesfactoren voor opbouwwerk en sociale wijkteams
41 Gemeente Peel en Maas (201x), Pamflet 7 Peel en Maas – 7 succesfactoren voor vitale gemeenschappen
42 Gemeente Venlo (2012), Venlo 2022 – Sociale Structuurvisie
43 Gemeente Venlo (2014), Ruimtelijke structuurvisie Venlo – Ruimte binnen grenzen
44 Gemeente Venlo (2015), Detailhandelsbeleid Venlo 2015–2025
45 Gemeente Venlo (2015), Meerjarenprogramma Venlo Studentenstad 2016–2019
46 Gemeente Venlo (2016), Gezondheidsbeleid 2017 – 2020 – Een onderzoek onder het gemeentepanel Venlo
47 Gemeente Venlo (2016), Stadspeiling 2015
48 Gemeente Venlo (2016, 2017), Omgevingsanalyse Venlo
49 Gemeente Venlo (2017), Ontwikkeling parkeer capaciteit stedelijk centrum Venlo 2016–2021
50 Gemeente Venlo (2018), Aantal ingeschreven leerlingen en studenten per instelling in Venlo, 2003–2017
51 Gemeente Venlo (2018), C2C in de regio
52 Gemeente Venlo (2018), Venlo circulaire hotspot – Ambitiedocument Venlo circulaire regio 2018–2030
53 Gemeente Venlo (2018), Venlo in cijfers (website)
54 Gemeente Venray (2017), Woonvisie Venray 2017: Transformatie van de woningmarkt
55 GGD Limburg Noord (2017), Gezondheid in beeld
56 Gilde Opleidingen (2018), Opleidingen locatie Venlo
57 Groenten & Fruit (2017), Huisvesting seizoensarbeiders begint te knellen
58 HAS Hogeschool (2018), Overzicht opleidingen locatie Venlo
59 Huizenzoeker.nl (2018), Databestand gemeentelijke vraagprijzen koopwoningen (website)
60 I&O Research (2017), Hoe veilig is Venlo? – Veiligheidsmonitor gemeente Venlo
61 IBIS (2017), Landelijke informatie bedrijventerreinen
62 ING (2015), Kwaliteit digitale infrastructuur loopt uiteen tussen provincies
63 Jury ABN AMRO Circular Economy Awards (2018), Propositie circulaire regio Venlo
64 Jury Beste Binnenstad 2013–2015 (2013), De jury over Venlo
65 LISA (2017), Werkgelegenheidsregister
66 LKCA (2016), Enquête onder verenigingen voor amateurkunst, geschiedenis en volkscultuur in Achtkarspelen, Alphen a/d Rijn, Hardenberg, Houten, Nuenen en Venlo
67 Locatus (2017), Basisregister verkooppunten
68 Maastricht University (2018), Campus Venlo – Education
69 Ministerie van EZ en Ministerie van I&M (2017), 'Naar een nieuw economisch ruimtelijk versnetwerk' – Koersnotitie MIRT Greenport en de samenwerking met de Mainport
70 Ministerie van I&W (2017), MIRT-Verkenning A67 – Veelgestelde vragen

5. Bijlagen

Overzicht van gebruikte bronnen (3)

- 71 Ministerie van OC&W (2017), Cultuur in Beeld
72 Mulier Instituut (2015), Sportverenigingen in krimpkeren – Het belang van sportverenigingen voor de leefbaarheid in krimpkeren
73 Mulier Instituut (2017), Sportdeelname en accommodatiegebruik in Limburg 2016
74 Neimed (2017), Progneff 2017 en 2012
75 NOC*NSF (2015), Ledental NOC*NSF over 2016; in: www.volksgezondheidenzorg.info/sport/sportopdekaart
76 Ondernemend Venlo (2017), Ondernemend Venlo Magazine Jaargang 10 no. 35
77 Ondernemend Venlo (2017), Ondernemend Venlo Magazine Jaargang 10 no. 36
78 Ondernemend Venlo (2017), Ondernemend Venlo Magazine Jaargang 10 no. 37
79 Oort, F. van, A. Weterings, L. Nedelkoska en F. Neffke (2015), Ruimte geven aan economische vernieuwing – Arbeidsmobiliteit en skill-gerelateerdheid in Nederlandse regio's
80 OVPro (2017), Duitsland wil toch meewerken aan directe intercity Eindhoven–Düsseldorf
81 Panteia (2017), Middellange Termijn Prognoses voor de binnenvaart – Vervoer in relatie tot Nederland, periode 2017 – 2021
82 PBL (2016), Kwaliteit oppervlaktewater KRW
83 PBL (2016), Waterkwaliteit nu en in de toekomst
84 PBL (2018), Compendium voor de Leefomgeving
85 PBL, CPB en SCP (2018), Verkenning Brede Welvaart 2018 – Thema: Circulaire economie, gedrag en beleid
86 Pingen, R.J. & E.H.G. Claassens (2011), Regioplan Sport Noord-Limburg 2012 t/m 2015
87 Posad & Florpartners (2016), Greenports 3.0 – Profielschets en ontwikkeling 2006–2016–2026
88 Prologis (2013, 2016, 2017), Europe's most desirable logistics locations – Logistics facility user survey
89 Provincie Limburg (2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017), Winkelmonitor Limburg – De Limburgse winkelmarkt in beeld
90 Provincie Limburg (2016, 2017), Kantorenmonitor Limburg – De Limburgse kantorenmarkt in beeld
91 Provincie Limburg (2016, 2017, 2018), Werklocaties Limburg – Resultaten monitor Limburgse bedrijventerreinen en dienstenlocaties
92 Provincie Limburg (2017), Economische omvang en potentie paardensector Limburg
93 Public Result (2012), Startdocument Noord-Limburg – Focus aanbrengen en krachten bundelen
94 Rabobank (2017), De Nederlandse glasgroentesector naar voren
95 Raimbault, N., W. Jacobs & F. van Dongen (2014), Port regionalisation from a relational perspective: The rise of Venlo as Dutch international logistics hub
96 Regio Venlo (2012), Regio in Balans – Strategische visie Regio Venlo
97 Regio Venlo (2015), Regionale detailhandelsvisie Noord-Limburg
98 Regio Venlo (2015), Regionale uitwerking POL – Vrijetijdseconomie Noord-Limburg
99 Regio Venlo (2015), Werken aan de Regio Venlo 2015–2018 – Programma's voor de toekomst
100 Regio Venlo (2017), Infographic Regio Venlo
101 Regio Venlo (2017), Visie bedrijventerreinen Noord-Limburg – POL-Uitwerking werklocaties
102 Regio Venlo (2017), Visie kantoren Noord-Limburg – POL-Uitwerking werklocaties
103 RIGO 2013), Woonwensenonderzoek Venlo
104 Rijkswaterstaat (2017), Klimaatmonitor
105 Rijkswaterstaat en RIVM (2015), Atlas Leefomgeving

5. Bijlagen

Overzicht van gebruikte bronnen (4)

- 106 ROA (2014, 2015), BVE Monitor
- 107 ROA (2015, 2016), HBO Monitor
- 108 ROA (2016), Regionale spreiding van geletterdheid in Nederland
- 109 Ruimtelijk economisch atelier Tordoir & Regioplan (2017), Pas de deux? – Het ruimtelijk samenspel van cultuur en economie in Nederland: een beleidsverkenning
- 110 Ruimtevolk (2017), Trendverkenning Demografische transitie Noord-Limburg
- 111 RVO (2018), Monitoring biobased economy in Nederland 2017
- 112 SCP (2017), Dorpsleven tussen stad en land – Slotpublicatie Sociale Staat van het Platteland
- 113 Sectorinstituut Transport en Logistiek (2014, 2015, 2016), Factsheet Noord-Limburg
- 114 SMART LCV (2016), Volle kracht vooruit! Actieprogramma SMART LCV 2017–2019
- 115 Sportregio Noord-Limburg (2016), Regiovisie Sportregio Noord-Limburg – De gezondste regio in 2025
- 116 STEC (2016), Marktconforme uitgifteprijs Trade Port Noord
- 117 Stratix (2017), Breedbandatlas (website)
- 118 Telos (2017), Nationale monitor duurzame gemeenten 2017 – Duurzaamheidstrends over de periode 2014–2017 voor de 388 Nederlandse gemeenten en de relatie met de VN Sustainable Development Goals
- 119 Waarderingskamer (2017), Stuftax woningen naar bouwjaar
- 120 www.waarstaatjegemeente.nl (CBS-cijfers gemeentebegrotingen 2007–2016)
- 121 WRR (2018), De nieuwe verscheidenheid – Toenemende diversiteit naar herkomst in Nederland
- 122 ZKA Consultants (2017), Toeristische Trendrapportage Limburg 2016–2018
- 123 ZKA Leisure Consultants (2017), Actieprogramma Vrijtijdseconomie Noord-Limburg 2018–2025

Contact

Bureon

Dhr. Sergej Bulterman

sergej@bureon.nl

06-22475670

Roots Beleidsadvies

Dhr. Gilbert Bal

gilbert@rootsadvies.nl

070-7799469

